

Nr 174.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition angående inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby; given Stockholms slott den 7 april 1916.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

dels att å Ottenby kungsladugård med underlydande må upprättas ett statsstuteri för omkring 100 moderston och 5 stambeskällare samt i övrigt anordnat i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet av departementschefen angiven plan;

dels ock att för bestridande av kostnaderna för stuteriets anläggning må av de i statskontoret innestående hästförsäljningsmedel tagas i anspråk ett belopp av högst 536,700 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Johan Beck-Friis.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 april 1916.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet friherre Beck-Friis anförde, efter gemensam beredning med chefen för lantförsvarsdepartementet:

Med anledning av framställning av stuteriöverstyrelsen föreslog Kungl. Maj:t år 1913 i proposition nr 242 riksdagen att för upprättande å Ottenby kungsladugård med underlydande av ett statsstuteri för omkring 100 moderston och 5 stambeskällare samt i övrigt anordnat i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 4 april 1913 angiven plan bevilja ett anslag av 587,700 kronor och därav å extra stat för år 1914 anvisa 388,550 kronor.

Sedan jordbruksutskottet hemställt om beviljande av det begärda anslaget samt första kammaren bifallit utskottets förslag men andra

kammaren avslagit detsamma, blev förslaget avslaget vid gemensam votering med 171 röster mot 138.

Vid den senare riksdagen år 1914 väcktes frågan ånyo genom enskilda motioner. Första kammaren beslöt för sin del skrivelse i ämnet, men andra kammaren avlog förslaget härom, vadan frågan förföll.

Nu har stuteriöverstyrelsen i skrivelse den 3 september 1915 gjort förnyad framställning i ämnet. Utlåtanden däröver hava avgivits den 7 januari 1916 av arméförvaltningen efter hörande av chefen för remonteringsstyrelsen och inspektören för kavalleriet samt, i vad angår platsen för ett tillämnat statsstuteri, den 21 februari 1916 av chefen för generalstabens.

Jag anhåller nu att få påkalla Eders Kungl. Maj:ts förnyade uppmärksamhet för denna för vårt lands varmblodiga hästavel och därigenom för vårt försvarsväsen synnerligen betydelsefulla fråga, varvid jag genast vill framhålla, att på grund av de ganska betydliga penningmedel, vilka redan inflytit samt ytterligare komma att inflyta till statsverket i samband med av Kungl. Maj:t medgiven hästutförsel utan hinder av gällande utförselsförbud, stuteriets inrättande nu synes kunna äga rum, utan att särskilt anslag därtill behöver anvisas å riksstaten. Såväl härigenom som genom att förslaget undergått vissa ändringar, bland annat i vad det berör Strömsholms hingstdepå, och genom de lärdomar, de senaste årens krigstillstånd mellan främmande makter lämnat, torde frågan få anses hava kommit i ett väsentligen annat läge än år 1913.

I avseende å dispositionen av Ottenby samt den tidigare behandlingen av frågan om ett statsstuteri därstädes anhåller jag att få hänvisa till den utförliga framställning härom, som lämnades i det vid förenämnda proposition nr 242 vid 1913 års riksdag fogade statsrådsprotokollet. Jag vill nu endast erinra om följande.

Historik.

Redan under konung Karl X Gustaf anlades vid Ottenby å Ölands södra udde ett stuteri, som dock torde hava varit nedlagt år 1682. Under 1700-talet anlades av en arrendator till sagda kungsladugård, generallöjtnanten C. G. Roxendorf, ett stuteri därstädes, vilket nedlades år 1809.

År 1829 beslöto rikets ständer att för befordran av de svenska hästrasernas förbättring överlåta Ottenby kungsladugård med tilltydande för att användas till stuteri enligt de föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela. I avgivet utlåtande anförde stuteriöverstyrelsen, att den forna stuteriinrättning, som fortfarit vid Ottenby intill 1809, noggrant bevisat, »det ingen ort inom Sveriges gränser finnes så passande för en stuterianläggning som Ottenby, emedan hästarna där uppföddes i halvvilt tillstånd på låglänta, torra, på kalkbotten liggande betesmarker

och emedan de därifrån utgångna hästar, varav några få ännu levde, nästan alltid uppnått en hög ålder samt oförändrat bibehållit livlighet, kraft och uthållighet». Styrelsen vore även övertygad, att ett stuteri på Ottenby, uppsatt av väl valda rashästar, skulle bliva ett av de förträffligaste i Europa. Efter ytterligare utredning genom särskild kommitté förordnade Kungl. Maj:t, att Ottenby skulle vid fardagstiden år 1830 övertagas av stuteriöverstyrelsen. Enligt nådigt brev den 7 maj 1831 skulle hästbesättningen i medeltal utgöras av 4 stambeskällare, 8 lantbeskällare, 60 moderston samt 136 föl och unghästar eller tillhoppa 208 hästar. Av dessa voro 30 avsedda att årligen försäljas. Kring detta antal hölls även stuteriets hästbesättning till omkring år 1870, och får denna tid betraktas såsom Ottenbystuteriets glansperiod.

1868 års
kommitté.

Den 12 september 1868 tillsattes en kommitté med uppdrag att verkställa utredning i vissa frågor rörande stuterierna. Vid denna tid funnos statsstuterier, utom vid Ottenby, även vid Strömsholm och Flyinge.

Kommittén fastslog, att stuteriernas och hingstdepåernas uppgift borde inskränkas till att framalstra och tillhandahålla ett för remontering och en blivande hästindustri nödigt avelsmaterial, vars anskaffande och underhåll vore förenade med större kostnad och risk, än den enskilde eller kommunalföreningar gemenligen maktade bära, eller vartill medel å de flesta orter inom landet rentav fattades, samt att föregå med efterföljansvärda exempel i hästaveln. För detta ändamål borde de staten tillhöriga avelsdjur av ädelt slag och utmärkt beskaffenhet, som redan funnes eller som anskaffades, användas i stuteriavel, men därjämte borde ett väl ordnat och försett lantbeskälleri inrättas. Ehuru kommittén förklarade sig hylla den grundsats, att staten endast så länge borde direkt, genom stuterier, ingripa i hästaveln, som detta vore ovillkorligen nödvändigt, ansåg den likväl, att stuterier tillsvidare vore nödvändiga för att oberoende av utlandet uppehålla en ädel hästavel.

För anläggningen av ett stamstuteri ansåg kommittén Ottenby kungsgård företrädesvis ägna sig, ej mindre med hänsyn till dess belägenhet, klimat och egendomliga jordbeskaffenhet samt därav beroende goda, tillräckliga och för hästuppfödning tjänliga beten, än även emedan stuteriet därstädes under en längre tid med framgång drivit såväl ren som blandad ädel avel, vilken vunnit allmänt förtroende, samt slutligen även därför att omkostnaderna för detta stuteri utfallit jämförelsevis billiga. Då emellertid det ansågs tveksamt, huruvida Ottenby stuteri skulle ensamt kunna lämna tillräckligt antal beskällare till det ädla slagets i landet underhåll; tillstyrktes, att en mindre stam av ädelt slag måtte tillsvidare

uppsättas å Flyinge, varest för övrigt, likasom vid Strömsholm utslutande, skulle uppställas hingstar för lantbeskälleriet. I avseende å Ottenbystuteriet, sådant kommittén tänkte sig detsamma, erfordrades endast några få förändringar i de dåvarande anordningarna. Den viktigaste var en minskning av stuteriets hästbesättning, så att avkastningen av kungsgården komme att så nära som möjligt bliva tillräcklig för stuteriets underhåll och förvaltning. Antalet borde sålunda minskas till 6 stambeskällare, 6 lantbeskällare, 40 moderston, 99 unghästar och 30 årsföl eller tillsammans 181 hästar före den årliga försäljningsauktionen, vid vilken antalet borde nedbringas till 157.

Genom nådigt brev den 1 november 1872 fastställdes plan för anordnande av statens stuterier m. m. i överensstämmelse med vad kommittén föreslagit.

Emellertid visade det sig, att stuterierna, på samma gång de befunnos vara ur stånd att förse hingstdepåerna med erforderligt antal beskällare av nöjaktig beskaffenhet, för sin skötsel togo i anspråk så stor del av det till hästavelns förbättrande anvisade årliga statsanslaget, att endast obetydliga belopp återstodo för hingstdepåernas remontering genom inköp. Det var därför att befara, att depåernas hingstbesättning skulle komma att förfalla både till antal och beskaffenhet. Kungl. Maj:t tillsatte med anledning härav den 13 april 1886 en ny kommitté med uppdrag att uppgöra förslag till de förändrade anordningar i avseende å statens stuteriinrättningar, som kunde finnas påkallade för ett ändamålsenligare användande av de till hästavelns förbättrande anslagna tillgångarna. Denna kommitté, som avgav betänkande den 13 oktober 1886, yttrade bland annat följande.

Lantbeskälleriet behövde mer än någonsin omhuldas, särskilt för att tillhandagå med ädelt blod. Vad 1868 års kommitté yttrat om behövligheten av att lantbeskälleriet för sin remontering ägde stödet av ett statsstuteri, talade ännu för stuteriernas bibehållande. Det vore därför om icke nödvändigt så åtminstone önskligt att fortfarande bibehålla ett stamstuteri, dock under förbehåll att stuteriverksamheten ordnades så, att den icke genom att kräva för stor del av statsanslaget inverkade hämmande på förmågan att väl remontera lantbeskällardepåerna. De dåvarande stuterierna vid Ottenby och Flyinge hade emellertid krävt synnerligen stora årliga statsbidrag. Kommittén verkställde en närmare granskning rörande stuteriverksamheten vid Ottenby, men ansåg dylik undersökning beträffande Flyinge onödig, enär den var enig om, att mer än *ett* stuteri icke borde finnas i landet, och enär Ottenby av skäl,

1886 års
kommitté.

som kommittén ansåg knappast behöva påpekas, vore vida lämpligare än Flyinge till uppfödning av ädla hästar, vadan stuteriet vid Flyinge under alla förhållanden borde indragas. Då ett *litet* stuteri alltid bleve dyrare än ett större, borde nämligen stuteriverksamheten, om den skulle bibehållas, koncentreras.

Kommitténs utredning utmynnade i att varje från Ottenby levererad häst kostat staten 10,186 kronor 38 öre.¹⁾ Detta pris vore uppenbarligen alldeles för högt, enär utlandet och privatindustrien kunde för lägre pris erbjuda en vida bättre kvalitet, än som kunde frambringas med den dåvarande materielen vid Ottenby. Kommittén sammanfattade sin utredning i denna del sålunda: »Den uppfödning, som för närvarande utgår från Ottenby och kommer staten till godo, är icke av sådan kvalitet, att den är värd de kostnader, densamma medför, och därför bör Ottenby stuteri icke bibehållas i sitt nuvarande skick.»

Kommittén gick därefter att undersöka orsakerna till detta ogynnsamma resultat och möjligheterna att undanröja dem. Orsakerna vore enligt kommitténs åsikt huvudsakligen tre:

att egendomens avkastning ej motsvarat beräkningarna;

att genom ett ogynnsamt val av avelsmaterial aveln på sista tiden försämrats; samt

att stuteriet drivits i för liten skala, vilket varit ett grundfel från början.

Därjämte hade vid 1868 års beräkning vissa utgiftsposter utglömts och andra hade i verkligheten vida överstigit beräkningen.

Egendomens årsavkastning hade av den förra kommittén på grund av medelavkastningen under 1860-talet beräknats till 23,648 kronor men hade utgjort under tioårsperioden 1876—1885 i medeltal endast 9,380 kronor 55 öre, vilket medfört ett ökat behov av statsanslag å 14,267 kronor 45 öre. Kommittén ansåg visserligen, att Ottenby åtminstone under dåvarande konjunkturer icke kunde lämna så stor avkastning, som 1868 års kommitté beräknat, men kommittén hyste dock den övertygelsen att, om egendomen vore utarrenderad, den skulle lämna en vida större nettobehållning än dittills. Ifall stuteriet ökades till 100 ston, borde enligt kommitténs mening bibehållas för stuteriets behov 85 tunnland åker, 34 tunnland äng och 1,025 tunnland betesmark, därav 166 tunnland av schäferiängens södra del, samt återstoden utarrenderas, bestående av 478 tunnland åker, 505 tunnland äng av schäferiängen

¹⁾ I medeltal för både ston och hingstar. Ifall stona, som införlivades med moderstostammen vid Ottenby och alltså i verkligheten utgjorde driftkostnad för stuteriet, fränräknas, blir kostnaden för levererad hingst i medeltal 19,446 kronor.

samt 448 tunnland skogbevuxen äng, den s. k. Ottenbylund. Om arrendatorn finge erlægga arrendet i hö, havre och halm, lede det icke tvivel, att han skulle kunna betala 14 kronor per tunnland åker samt 7 kronor för den bättre och 5 kronor för den sämre ängsmarken eller tillhopa, med inräknande av 150 kronor för gårdens väderkvarn, 12,500 kronor i runt tal. Efter samma beräkningsgrund för åker och äng samt 3 kronor per tunnland betesmark skulle den areal, som föresloges att bibehållas för stuteriets räkning, motsvara en avkastning av 4,800 kronor i runt tal och hela avkastningen alltså uppgå till 17,300 kronor. Ifall stuteriet ej bibehölles och hela egendomen utarrenderades, uppskattades arrendevärdet till 18,500 kronor. Detta dock under förutsättning, att hjortarna i Ottenbylund utdödades, enär deras befintlighet där vore till stor skada för jordbruket och utgjorde ett oöverstigligt hinder för att få egendomen fördelaktigt utarrenderad. Verkställda utarrenderingsförsök hade nämligen misslyckats, säkerligen till stor del för hjortarnas skull. Egendomen hade därför fortfarande skötts under eget bruk för stuteriets räkning. Att detta icke varit till förmån för stuteriets ekonomi, hade kommittén förut ådagalagt. Årsavkastningen hade betydligt nedgått. Då det dessutom vore av största vikt att kunna med mera visshet, än ett gårdsbruk medgäve, bedöma egendomens avkastning, uttalade kommittén önskvärdheten av att jordbruket vid Ottenby utarrenderades, liksom vid Strömsholm och Flyinge.

Ett annat skäl till det ekonomiskt ogynnsamma resultatet vid Ottenby vore avelns försämring. Om stuteriet skulle bibehållas, måste det erhålla nya stambeskällare och en stark utgallring göras bland moderstona.

Slutligen ansåg kommittén, att ett huvudvillkor för att kunna nedbringa medelkostnaden per uppfött avelsdjur vore, att stuteriet anlades i större skala än dittills. Kommittén ansåg, att man i vårt land borde av ett statsstuteri fordra att kunna därifrån remontera lantbeskalleriet med dess behov av ädla hingstar till ett pris, som ej allt för mycket skilde sig från det, till vilket samma kategori av hästar kunde på annat sätt anskaffas.

Kommittén hade därför, under förutsättning att för lantbeskalleriets räkning årligen behövdes 13 à 15 hingstar, uppställt en kalkyl, varav framgick, att med ett stuteri, bestående av 6 stambeskällare och 100 moderston, årligen borde finnas att tillgå 35 treåringar, därav 17 hingstar och 18 ston, av vilka 11 hingstar borde kunna ingå såsom lantbeskällare, 8 ston skulle remontera stuteriets stogång och återstående 16 djur försäljas. Enligt uppgjord beräkning skulle ett sådant stuteri kräva, utöver

egendomens avkastning, ett årligt statsanslag å i runt tal 53,300 kronor, vilket skulle motsvara en sammanlagd kostnad av omkring 3,715 kronor för varje till staten levererat avelsdjur, såväl ston som hingstar. Därjämte behövdes för stuteriets uppsättning med bättre avelsdjur ett anslag för en gång å 200,000 kronor.

Skulle detta önskemål icke komma att realiseras, ansåge kommittén, att Ottenbystuteriet borde upphöra såsom sådant och kungsgården utarrenderas samt medlen ställas till stuteriöverstyrelsens förfogande för hästavelns befrämjande. Om lämpligheten av det sålunda föreslagna betydelsefulla steget, stuteriernas indragning, skulle tvivelsutan skilda meningar göra sig gällande. Kommittén hade endast av ekonomiska skäl — för att erhålla medel till att förbättra och utvidga lantbeskället — framlagt ett sådant förslag och vore livligt övertygad om, att det för vår hästavels självständiga utveckling vore fördelaktigast, om Ottenby stuteri kunde bibehållas, omorganiserat enligt den av kommittén framlagda planen.

Med anledning av detta kommittéförslag förordnade Kungl. Maj:t den 3 juni 1887, att stuteriet vid Flyinge skulle upphöra, varemot Kungl. Maj:t den 21 december 1888 fann förslaget rörande Ottenby för det dåvarande icke föranleda någon åtgärd.

Stuteriöverstyrelsen 1892.

I skrivelse den 8 februari 1892 hemställde stuteriöverstyrelsen, att Ottenby stuteri med hingstdepå måtte indragas och kungsgården från den 14 mars 1894 överlämnas till domänstyrelsens förvaltning men avkastningen fortfarande användas till hästavelns främjande. Styrelsen åberopade till stöd för denna framställning 1886 års stuterikommittés yttrande och framhöll särskilt, att ett stuteri med så fåtalig hästbesättning ej kunde bära de kostnader, som nedlades på detsamma. Vidare erinrade styrelsen att, sedan vid en den 1 oktober 1891 timad eldsvåda samtliga uteslutande för stuteriet avsedda byggnader vid Ottenby, nämligen stallar, ridhus och foderskullar, nedbrunnit, de betänkligheter, vilka förut kunnat mot ett förslag om stuteriets indragning framställas på den grund, att nämnda byggnader skulle bli värdelösa, dåmera förfallit. Perioden 1886—1890 hade visserligen i ekonomiskt hänseende lämnat ett något gynnsammare resultat än den nästföregående. Sålunda hade jordbrukets årliga avkastning stigit till 14,664 kronor 85 öre i medeltal och utgifterna samtidigt minskats, varigenom och då därjämte ett något högre hästantal kunnat avlämnas till Strömsholm, kostnaden för varje till staten överlämnad häst, såväl ston som hingstar, under den sista perioden

nedbragts till 7,690 kronor 75 öre¹⁾ emot 10,186 kronor 38 öre under den nästföregående. Oaktat all möjlig omtanke och sparsamhet iakttagits i fråga om inrättningens skötsel och administration, hade gynnsammare resultat ej kunnat ernås. Den remontering av hingstdepåerna, som skett genom inköp, hade emellertid kostat staten vida mindre belopp — i medeltal blott 2,167 kronor, om hingstarna inköpts såsom årsfö, och omkring 3,000 kronor, ifall de inköpts såsom 2- eller 3-åringar — på samma gång som den med hänsyn till kvaliteten i allmänhet överträffat den, som kunnat erhållas från Ottenby.

På förslag av Kungl. Maj:ts medgav därefter 1892 års riksdag, att därest stuteriet nedlades, Ottenby finge utarrenderas samt arrendet användas till de ändamål, för vilka det å riksstaten uppförda anslaget till hästavelns förbättrande vore avsett.

*Stuteriets
upphörande.*

Egendomen blev därefter jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 25 juni 1892 av domänstyrelsen utarrenderad på 20 år till den 14 mars 1914 för ett årligt arrende av 11,060 kronor och stuteriet nedlades. Arrendekomsten har disponerats av stuteriöverstyrelsen till åtgärder för hästavelns främjande.

Det förslag av stuteriöverstyrelsen, som låg till grund för propositionen till 1913 års riksdag, avsåg huvudsakligen:

*1913 års
förslag.*

att Ottenby kungsladugård med underlydande skulle från och med den 14 mars 1914 överflyttas från domänstyrelsens till stuteriöverstyrelsens omedelbara vård och förvaltning;

att å Ottenby skulle upprättas ett statsstuteri för omkring 100 moderston och 5 stambeskällare;

att hingstbesättningen vid Strömsholms hingstdepå skulle nedbringas till omkring 30 hingstar och i sammanhang därmed den personal vid depån, som icke vidare där erfordrades, överflyttas till stuteriet å Ottenby;

att hingstuppfödningen vid Flyinge hingstdepå skulle successivt upphöra och förläggas till Ottenby; samt

att för begränsning av de kostnader, som skulle uppkomma, om alla vid stuteriet fallna fö, skulle uppfödas därstädes, tillsvidare hälften av det årliga fölantalet skulle säljas redan vid sex månaders ålder.

I sammanhang med detta förslag framlade stuteriöverstyrelsen detaljerade kostnadsberäkningar för såväl anläggnings- som driftkostnader vid stuteriet. Av dessa beräkningar framgick, att anläggningskostnaderna

¹⁾ Om kostnaden fördelas endast på hingstarna, blir den något över 12,000 kronor.

skulle belöpa sig till 604,550 kronor. Driftkostnaderna skulle komma att successivt stegras till och med femte året av stuteriets tillvaro, då de skulle nå sin kulmen med omkring 95,000 kronor, och därefter genom ökade inkomster av försålda hästar åter minskas, tills de under åttonde året skulle stanna vid ett belopp av ungefär 68,300 kronor för år räknat.

Vad stuteriöverstyrelsen sålunda föreslagit blev i huvudsakliga delar lagt till grund för Kungl. Maj:ts hos riksdagen gjorda framställning i ämnet. Allenast i beräkningarna av anläggningskostnaderna vidtogs den ändring, att på förslag av överintendentsämbetet byggnadskostnaderna beräknades till 52,150 kronor högre belopp än vad stuteriöverstyrelsen ansett behöfvligt.

En närmare redogörelse för innehållet i stuteriöverstyrelsens nyssnämnda förslag, propositionen i ämnet och ärendets behandling i riksdagen torde lämpligen lämnas i samband med den följande framställningen, vari frågans särskilda delar behandlas var för sig.

Ottenby är numera utarrenderat till den 14 mars 1917, varvid i årligt arrende erhållits 11,060 kronor eller samma belopp, som under föregående arrendeperiod. Beloppet har ingått till stuteriöverstyrelsen.

I sin nu ifrågavarande, den 3 september 1915 avlätna skrivelse i ämnet har stuteriöverstyrelsen anført, att frågan om upprättandet av ett statsstuteri för halvblodshästar enligt styrelsens mening vore av så stor betydelse för vårt lands ädla hästavel, att styrelsen, oaktat avslaget år 1913, ansåge sig böra ånyo hemställa om dess upptagande till behandling. Styrelsen hade därvid underkastat sitt äldre förslag förnyad granskning samt funnit sig böra föreslå vissa ändringar däri i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förekommit under ärendets behandling i riksdagen.

Skäl för upprättande av ett statsstuteri.

Då jag nu går att närmare motivera det förslag, jag ämnar underställa Eders Kungl. Maj:t, torde jag först böra redogöra för de skäl, som anförts för att nu upprätta ett statsstuteri för halvblodshästar.

Stuteriöverstyrelsen
1911.

I detta avseende anförde stuteriöverstyrelsen i utlåtande den 26 augusti 1911 bland annat, att det läge, vari den ädla hästaveln befunno sig, påkallade ytterligare understöd åt denna avel från statens sida för att tillgången på dugliga remonter för arméns årliga behov skulle tryggas. Ett av huvudvillkoren för uppnående av detta mål vore, att

den ädla hästaveln för framtiden leddes in i en mera bestämd avelsriktning och att särskild hänsyn fästes å den viktiga omständigheten, att tillgången på väl kvalificerade remonter komme att stå i ett rätt förhållande till det årliga behovet därav. För att möjliggöra detta, ävensom för att icke staten fortfarande i lika hög grad som hittills skulle vara beroende av import utav utländska avelsdjur, hade alltmer framträtt behovet av ett tidsenligt statsstuteri, varifrån lantbeskällare av mera ensartad beskaffenhet kunde påräknas. Ett dylikt stuteri måste emellertid förläggas å en plats, där för ädel hästavel gynnsamma naturliga förhållanden vore till finnandes. En sådan plats hade Ottenby kungsladugård å Öland under decennier visat sig vara; och vore det enligt stuteriöverstyrelsens mening av stor betydelse för vår ädla hästavels bestånd, om där upprättades ett tidsenligt halvblodsstuteri.

I anslutning härtil ansåg sig stuteriöverstyrelsen vidare böra framhålla möjligheten av att, därest å Ottenby kungsladugård upprättades ett dylikt halvblodsstuteri, Strömsholms hingstdepå skulle kunna alldeles nedläggas. Det kunde nämligen med sannolikhet antagas, att användandet av statens beskällare för framtiden ej komme att ökas, snarare tvärtom. Inom vissa områden av landet kunde måhända efterfrågan på dessa beskällare komma att bli något större än för närvarande, men däremot inom andra områden att helt upphöra. Man kunde nämligen antaga, att överallt, där avel av hästar utav ardenner- och nordsvensk ras, såsom varande mera lönande och mindre riskabel, vunne terräng, den ädla hästaveln efter hand komme att så gott som helt försvinna. Statens värdefulla beskällare borde därför för framtiden tillhandahållas endast inom de trakter, där huvudbetingelserna för ett framgångsrikt avelsarbete med ädla hästar vore till finnandes, och icke såsom hittills spridas över snart sagt hela landet. Detta tillvägagångssätt skulle nämligen kraftigare än hittills uppmuntra och stödja den ädla hästaveln. Styrelsen framhöll i detta sammanhang dessutom, att man inom hästaveln, såväl som inom all annan husdjursavel, alltmera börjat inse nödvändigheten av, att områdena för de olika avelsriktningarna något närmare bestämdes samt att ett samarbete uppfödarna emellan därinom ordnades och ställdes under saklig ledning, vilket i såväl fackligt som ekonomiskt hänseende hade den allra största betydelse.

Vid ett eventuellt nedläggande av Strömsholms hingstdepå kunde statens beskällare till större antalet sammanföras å Flyinge hingstdepå, under det att å Ottenby stuteri placerades de beskällare, som vore avsedda för de nära därintill belägna betydliga områdena för ädel hästavel.

Stuteriöver-
styrelsen
1912.

I utlåtande den 15 november 1912 anförde stuteriöverstyrelsen vidare i samma ämne, att om ock de skäl, som ett par decennier tidigare anförts för det då beslutade nedläggandet av Ottenby stuteri, kunnat efter dåvarande förhållanden vara beaktansvärda nog, så hade dock de förhållanden, varunder den ädla hästaveln bedreves, under de sistförflutna 20 åren fullständigt ändrat karaktär, och frågan om behövligheten av ett statsstuteri befunne sig därför numera i ett helt annat läge än förr. Det hade nämligen visat sig, att intresset för en målmedveten avel av ädla hästar, som förr varit tämligen livligt, icke kunnat med nuvarande statsåtgärder i önskvärd grad viktmaxthållas hos den hästuppfödande allmänheten. Denna avel befunne sig sålunda nu i ett kritiskt läge och därför vore genomgripande åtgärder från statens sida nödvändiga för att trygga dess framtida tillvaro — vilken åter vore ett livsvillkor för landets försvar.

Bland åtgärder, som i detta avseende borde vidtagas, vore visserligen i främsta rummet att nämna höjning av statsanslaget till prisbelöningar för hästar i sammanhang med införandet i premieringsreglementet av bestämmelser, avseende att åt aveln bevara framstående ston av ädelt slag. Men jämsides med sådana åtgärder skulle upprättandet av ett statsstuteri säkerligen vara ett kraftigt verkande medel för den ädla hästavelns främjande.

Ett dylikt statsstuteri borde organiseras så, att det bleve ett avelscentrum för ett konsoliderat inhemskt halvblod av ensartad typ, varifrån dels statens hingstdepåer kunde remonteras och därigenom göras mindre beroende av utländsk import, dels ock lämpliga avelsston tillhandahållas enskilda remontuppfödare, varigenom en värdefull stostam av ensartad typ så småningom skulle uppstå inom landet.

Departements-
chefen 1913.

I samma riktning uttalade sig dåvarande chefen för jordbruksdepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 4 april 1913 vid föredragning inför Kungl. Maj:t av stuteriöverstyrelsens förslag. Han yttrade bland annat, att alla torde vara ense om, att den ädla hästaveln vore av den betydelse för landet, särskilt med hänsyn till härens förseende med erforderligt antal remonter, att staten måste tillse, icke blott att denna avel bedreves i tillräcklig omfattning utan även att den leddes i sådan riktning, att resultatet fyllde högt ställda krav i kvalitativt hänseende. Härvid borde uppmärksammas, att denna avel, rätt utövad, kunde inom därtill särskilt ägnade delar av vårt land fortfarande bliva en betydelsefull inkomstkälla för jordbrukarna.

Statens åtgärder till den ädla hästavelns stödjande och uppmuntran

hade hittills bestått dels i tillhandahållande av beskällare av ädelt blod och dels i hästpremieringen, som i viss mån gynnade den ädla hästaveln. Av stor betydelse vore även, att staten såsom köpare av remonter vore den utan jämförelse förnämsta avnämaren av ädla unghästar. Sagda åtgärder komme att kompletteras genom understödjande av enskildas inköp av ädla avelsston, därest det av Kungl. Maj:t då framlagda förslaget om en lånefond i dylikt syfte bifölles av riksdagen.

Det föreslagna stuteriet vid Ottenby skulle på ett naturligt sätt ansluta sig till dessa redan vidtagna eller föreslagna åtgärder samt äga en dubbel uppgift. Dels skulle det tjäna till att remontera den stam av lantbeskällare av ädelt slag, som staten fortfarande behövde upprätthålla för utstationering i de olika orterna, dels skulle det genom försäljning — i början förnämligast av årsfö — i hög grad bidra till, att den ädla stostammen och så småningom hela den ädla häststocken i landet utvecklades i riktning av ensartad och lämplig typ. I detta hänseende skulle det göra tjänst såsom ett slags avelscentrum. Dessa bägge synpunkter måste samtidigt hållas i sikte, då det gällde att bedöma stuteriets behövlighet och den åsyftade valutan för de nedlagda kostnaderna.

Vad då först lantbeskällarnas remontering anginge, vore det givet, att denna även kunde tänkas fortfarande, liksom hittills, ske genom inköp från enskilda uppfödare inom landet och från utlandet. Inom landet ägde dock dylik enskild ädel hingstuppfödning rum i så ytterst ringa utsträckning, att man icke kunde räkna på något avsevärt tillskott på detta sätt. Någon ändring i detta förhållande vore knappast antaglig, åtminstone inom överskådlig framtid. Det återstode vid inköp faktiskt endast att lita till utlandet. Därifrån hade hittills inköpts dels hingstfö, som uppfötts vid Flyinge och småningom utgallrats, så att blott de bästa kommit till användning, dels ock fullvuxna beskällare. En dylik anskaffningsmetod av det viktiga hingstmaterialet hade dock ej oväsentliga olägenheter. Såsom redan de tidigare kommittéerna framhållit, kunde förhållanden uppstå, som gjorde det ytterst vanskligt och ibland till och med omöjligt att från utlandet anskaffa dessa hingstar. Det vore också mycket ovisst, om sådana städse kunde anskaffas av en typ, som särskilt lämpade sig för svenska förhållanden. Det vore därför av vikt, att tillgången å dylika hingstar så vitt möjligt säkerställdes inom landet. Därtill komme, att genom hingstarnas inköp från utlandet icke obetydliga kapital ginge ut ur landet. Ifall icke hingstuppfödning inom landet droge en kostnad, som alltför mycket överstege inköpskostnaden från utlandet, måste det därför även ur nationalekonomisk synpunkt betraktas såsom en fördel, om de behövliga hingstarna kunde anskaffas

inom landet. Då emellertid dylik hingstuppfödning näppeligen för den enskilde kunde bliva en »god affär», och man därför ej kunde antaga, att enskilda komme att annat än i undantagsfall ägna sig däråt, återstode endast för staten att taga hand om saken.

Men för ett gott och framgångsrikt resultat av all hästavel fordrades, att icke blott hingstarna utan även stona vore av tillfredsställande kvalitet samt att han- och hondjuren ägde med varandra ensartad typ. En sådan typs ernående skulle vad beträffade den ädla stostammen vara mycket ovisst och i allt fall draga särdeles lång tid, ifall den ädla aveln icke erhöles kraftigare stöd än dithills i sådant syfte. Om däremot genom försäljning av ädla hondjur från samma stam som hingstarna ett betydande antal dylika djur bleve spridda inom landets produktionsdistrikt för ädla hästar, skulle uppenbarligen remontaveln vinna ett kraftigt stöd och energiskt främjas. Detta resultat av ett statsstuteri borde tillmätas mycket stor betydelse, ehuru det icke direkt läte sig uppskattas i penningar.

Alla tidigare utlåtanden i ämnet av kommittéer och stuteriöverstyrelsen innehölle ett kraftigt och bestämt tillstyrkande av stuterisystemet. Även den kommitté, som år 1886 av ekonomiska skäl tillstyrkt nedläggandet av det dåvarande stuteriet å Ottenby, hade uppenbarligen själv ansett detta förslag innebära en ofördelaktig åtgärd i hästavelshänseende. Såsom stuteriöverstyrelsen framhållit, hade emellertid sedan dess de förhållanden, som då föranlett, att man ansett sig böra nedlägga detta stuteri, så till vida ändrats, som den ädla hästaveln kommit i ett vida bekymmersammare läge.

Departementschefen fann sig därför böra i princip biträda förslaget om inrättande av ett dylikt stuteri.

Jordbruksutskottet 1913.

Jordbruksutskottet vid 1913 års riksdag har i sitt utlåtande i detta ämne anfört följande:

»För tillgodoseende av arméns behov av remonter är det givetvis av största vikt, att ädel hästavel inom landet bedrives och vidmakthålles; och torde staten, som ovedersägligen är den största avnämaren av ädla unghästar, också hava skyldighet tillse, att denna avel, förutom att densamma bedrives i tillräcklig omfattning, även ledes i sådan riktning, att ett i kvalitativt avseende verkligt gott resultat vinnes. För ernående av detta syftemål tillhandahåller staten också, som bekant, beskällare av ädelt slag, vilkas remontering sker genom inköp dels från enskilda uppfödare inom landet, dels och huvudsakligen från utlandet.

Emellertid kan det starkt ifrågasättas, om en dylik remontering av lantbeskällare eller, med andra ord, om det nuvarande hingstdepåsystemet över huvud kan anses tillräckligt att på ett tillfredsställande sätt befordra en verkligt god och för

våra förhållanden lämpad hästavel av ädelt slag. Det har nämligen visat sig, att intresse för avel av ädla hästar, vilket förr varit tämligen livligt, icke kunnat med nuvarande statsåtgärder i önskvärd grad bibehållas hos de enskilda hästuppfödarna, vadan, även om genom riksdagens bifall innevarande år till förslaget om bildandet av en lånefond för inköp av ädla avelsston detta intresse kan förväntas komma att livas, staten i allt fall vid inköp av sitt hingstmateriel fortfarande såsom hittills huvudsakligen torde hava att lita till utlandet. Många skäl synas emellertid utskottet tala emot ett dylikt beroende av utlandet. Bortsett från att förhållanden kunna uppstå, som göra det vanskligt eller helt och hållet omöjligt att från utlandet skaffa hingstar, måste det, nationalekonomiskt sett, anses synnerligen ofördelaktigt att nödgas anlita utlandet för att fylla ett kontinuerligt behov av hästmateriel, som skulle kunna tillgodoses inom landet. Ett skäl av avgörande betydelse härvidlag torde emellertid även vara angelägenheten av att vinna en ensartad och för svenska förhållanden fullt lämplig typ. Detta mål kan, enligt utskottets mening, icke vinnas, så länge hingstmaterialet måste hämtas från utlandet, och över huvud taget torde en konsoliderad inhemsk halvblodstyp icke inom rimlig tid kunna åstadkommas, med mindre än att ett avelscentrum inrättas, därifrån såväl handjur som hondjur från samma stam kunna spridas inom landets olika produktionsdistrikt.

De nu anförda skälen synas utskottet kraftigt tala för upprättandet av ett statsstuteri, där en efter landets klimatiska och övriga förhållanden lämpad, inhemsk homogen hästtyp av ädelt slag kunde produceras och varifrån dels statens hingstdepåer kunde remontera, dels ock lämpliga avelsston kunde tillhandahållas enskilda uppfödare. På detta sätt skulle så småningom en värdefull och konstant inhemsk avelsstam av ädelt slag uppstå samt staten bliva tillförsäkrad en kvalitativt god remontering av sin armé.»

I en vid detta utskottsutlåtande fogad reservation yrkade fem av utskottets ledamöter avslag å propositionen. Skälen härför voro övervägande av ekonomisk art. Under erinran att de erfarenheter, som föreläge från den tid, då staten bedrev stuteriverksamhet, icke vore odelat uppmuntrande, anställde reservanterna en granskning av utgiftsberäkningarna och funno dessa vara sådana, att de icke kunde tänkas bli underskridna, men väl komme att överskridas, varjämte de ansågo, att förslaget skulle hava i släptåg åtskilliga utgifter, som ej vore vidrörda i förslaget. Det beräknade genomsnittspriset per producerad avelshingst syntes skola bli särdeles högt. Under sådana förhållanden syntes en viss betänksamhet vara försvarlig. Det vore sant, att de från utlandet inköpta hingstarna vore dyra och det vore önskvärt, om vi på detta område kunde göra oss oberoende av utlandet. Men det nu planlagda försöket att skaffa oss detta oberoende bleve synnerligen dyrbart. Med den ringa erfarenhet, som ännu föreläge angående detta slags hingstavel, vore risken att misslyckas ej utesluten. Genom inrättandet av lånefonden för inköp av ädla avelsston och liknande åtgärder till sporrande av det enskilda initiativet och genom verksamheten vid

statens hingstdepåer syntes mycket stå att vinna. Kunde trots detta den ädla hästaveln ej tillgodose landets behov av remonter, torde den enklaste och rationellaste vägen vara att höja remontpriset, vilket även bleve vida billigare än det kostbara experimentet med ett stort statsstuteri.

Överlägg-
ningen i
riksdagen
1913.

Vid frågans behandling i riksdagen gjordes inom första kammaren anmärkningar mot förslaget huvudsakligen i vad det avsåg förflyttning av viss personal vid Strömsholm och minskning av hingstdepån därstädes. Inom andra kammaren blev debatten lång och frågan skärskådades både i princip och i detaljer. Man drog sålunda i tvivelsmål, huruvida icke tillgången på remonter i allt fall vore tillräcklig, och ställde sig isynnerhet tveksam, huruvida stuteriet skulle kunna gynnsamt och effektivt medverka till större och bättre remonttillgång, samt ifrågasatte, huruvida icke i varje fall andra åtgärder skulle säkrare och i synnerhet billigare leda till målet. Även befarades, att kavallerisynpunkterna skulle alltför ensidigt få göra sig gällande och att tillräcklig hänsyn till vårt lands allmänna terrängförhållanden icke skulle tagas, om man anlade ett stuteri vid Ottenby. Det befarades även, att genom konkurrens från ett dylikt statsstuteri man skulle minska de enskilda hästuppfödarnas avsättningsmöjligheter för varmblodiga hästar och alltså till och med skada denna avel samt göra remonterna dyrare. Därjämte anmärktes, att den föreslagna personalen vore alltför talrik och dyrbar samt fordrade för många bostadsbyggnader. Särskilt framhölls, att staten säkerligen skulle komma att lida avsevärd förlust på att själv sköta jordbruket. I kostnadsberäkningarna vore icke någon ränta å nedlagt kapital beräknad, och därför vore dessa beräkningar missvisande. Det skulle bli ytterst svårt att få en verkligt duglig person till chef för det hela. Det hela bleve för dyrt.

Gent emot dessa anmärkningar anfördes av dåvarande departementschefen och ledamöter av kammaren, att i vårt land nödvändigt behövdes en stam av ädla hästar, förnämligast för försvarets skull; att detta mål icke kunde vinnas utan statens mellankomst; att härtill en höjning av remontpriset icke ensam kunde räcka; att statens medverkan framför allt borde bestå i den fundamentala åtgärden att sörja för befintligheten av gott och lämpligt avelsmaterial; att anläggandet av ett statsstuteri vore den säkraste vägen att få den lämpliga och starka hästtyp, man ville ha, och därigenom åstadkomma enhetlighet i aveln; att Ottenby vore härtill i högsta grad passande — ett av de bästa ställen i Europa — under det att Strömsholm icke vore lämpligt; att

anledningen till att de s. k. Ottenbyremonterna fått så dåligt rykte varit, att de icke fått tilläggsransoner utan blivit utnagrade, men att detta nu borde ändras; att man genom inköp från utlandet icke med säkerhet kunde nå det resultat man ville, och att pengarna då ginge ur landet; att, med den kännedom man nu hade om ärfthlighetens lagar, det icke vore något experiment att anlägga ett stuteri utan ett företag med säkra faktorer liksom vid andra avelscentra; att företaget visserligen kostade pengar, men att dessa ej vore bortkastade utan motsvarades av för dem erhållna tillgångar i statens ägo; att skötseln av moderstona krävde jämförelsevis stor personal; att talet om konkurrens med privata uppfödare berodde på missuppfattning, ty dels kunde stuteriet ej ensamt leverera alla erforderliga lantbeskällare, utan hingstföl eller hingstar måste fortfarande inköpas, och dels skulle ju stuteriet icke leverera remonter, annat än i den mån dess unghästar icke passade att användas för avel; att stuteriet i stället skulle ge de enskilda hästuppfödarna ett värdefullt stöd genom sina årliga försäljningar av årsföl; att dessa stöföl borde synnerligen väl lämpa sig till avel och på grund av sin typ och härstamning ge aveln en hög grad av trygghet samt att stuteriet alltså just skulle främja hästuppfödarnas intressen.

I två likalydande motioner hemställdes vid 1914 års senare riksdag bland annat, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära ytterligare utredning angående statsstuteri vid Ottenby. Motionärerna ville göra gällande, att organisationskostnaderna skulle kunna icke obetydligt nedbringas under Kungl. Maj:ts föreslagna belopp. Byggnaderna borde anordnas på annat sätt. Största delen av åkern och ängen borde utarrenderas, ty det vore egentligen de förträffliga gräsbetena och det å åkern växande stråfodret jämte en viss mängd grönfoder, som hade betydelse för stuteriet. Havre kunde däremot lämpligare inköpas från fastlandet och åkern lämnade större avkastning vid odling av vete, korn och rotfrukter än av havre. Staten skulle genom en sådan anordning undgå den till 100,000 kronor värderade uppsättningen av jordbruksinventarier m. m. Det vore att märka, att såväl vid Flyinge som Strömsholm allt jordbruk vore utarrenderat. De behövliga moderstona kunde säkerligen till stor del utväljas inom de beridna truppslagen. Motionärerna trodde sig genom dessa åtgärder kunna nedbringa anläggningskostnaderna till 336,000 kronor.

Jordbruksutskottet hänvisade till riksdagens avslag nästföregående år och ansåg, att i motionerna ej förebragts några nya skäl och omständigheter av beskaffenhet att kunna föranleda riksdagen att ånyo

upptaga frågan. Motionärernas beräkningar i syfte att nedbringa anläggningskostnaden vore så lösliga, att de icke skäligen kunde läggas till grund för ny utredning. De synpunkter, de framfört, hade säkerligen beaktats redan i fjolårets proposition.

I reservation yrkade fem utskottsledamöter avlåtande av en skrivelse med begäran om ny utredning angående stuteri vid Ottenby. De åberopade 1913 års jordbruksutskotts tillstyrkande utlåtande samt ansågo, att riksdagens avslag berott mindre på tvekan rörande behövligheten av ett dylikt stuteri än på de höga kostnaderna. I motionerna syntes emellertid finnas åtskilliga beaktansvärda uppslag till vinnande av besparing, bland annat genom utarrendering av större delen av egendomen. Vid den nya utredningen borde motionärernas synpunkter tagas under övervägande.

Stuteriöver-
styrelsen
1915.

Stuteriöverstyrelsen har nu i sin skrivelse den 3 september 1915 i själva principfrågan anført, att gent emot de av styrelsen åren 1911 och 1912 samt av departementschefen och jordbruksutskottet år 1913 gjorda uttalandena de betänkligheter, som från vissa håll anförts mot anläggandet av ett statsstuteri, borde anses vara av mindre betydelse i rent fackligt hänseende. Att de omständigheter, som inverkade på resultatet av ett dylikt stuteris verksamhet, vore mångahanda och undandroge sig exakta beräkningar, vore otvivelaktigt, men föregående erfarenheter såväl från Ottenby som från andra orter måste dock anses hava givit säkra bevis för att ett efter rationella grunder anlagt stuteri vore av den allra största betydelse för hästavelns främjande och ledande i rätt riktning. Att de ekonomiska resultaten av den föregående verksamheten vid Ottenby icke alltid varit gynnsamma, vore sant. Orsakerna härtill hade varit flera, och åtskilliga av dem komme att i det följande av styrelsen närmare beröras. Genom att beakta de missgrepp, som förut medfört förluster, borde man emellertid kunna undvika dem och ha anledning att förvänta bättre framgång.

Dessutom borde det anmärkas, att, sedan denna fråga senast förelåg till behandling, det världspolitiska läget gjort det än angelägnare för oss att genom anläggandet av ett statsstuteri för halvblodshästar skydda vår ädla hästavel. I uttalandena år 1913 av departementschefen och jordbruksutskottet hade yttrats, att förhållanden kunde uppstå, som gjorde det vanskligt eller helt och hållet omöjligt att från utlandet anskaffa hingstar. Dessa yttranden hade vunnit sin fulla bekräftelse hastigare än man då kunde tro. För närvarande och sannolikt under lång tid framåt skulle det möta stora svårigheter att från utlandet importera

ädla avelsdjur. Och då vi hittills varit hänvisade till att genom utländsk import upprätthålla vår ädla hästavel, stode denna nu inför en mera kritisk situation än någonsin, om icke åtgärder vidtoges för att inom landet trygga tillgången på avelsmateriel för densamma.

Chefen för remonteringsstyrelsen har i det yttrande han avgivit över stuteriöverstyrelsens nu ifrågakvarande förslag anfört följande.

*Chefen för
remonterings-
styrelsen.*

»Förr, då rusthållare skulle remontera kavalleriet, då landsvägskörning efter häst icke blivit ersatt med järnvägar och automobiler, då jordbruket bedrevs mindre intensivt och med lättare redskap, voro lätta ädla hästar i allmänt bruk och ädel hästavel bedrevs i större delen av Svea- och Götaland. I de olika landsdelarna funnos personer intresserade för den ädla hästaveln, vilka togo ledningen och arbetade för densammas förbättrande och voro föregångsmän härvid.

Numera har den tunga kallblodiga, till ridbruk och snabbare körslor oanvändbara hästen i allt större utsträckning undanträngt den ädla hästen. Industrien kräver tunga hästar. Särskilt vid de större gårdarna erfordrar jordbruket tyngre hästar såväl för själva åkerbrukets skull som för de förändrade arbetsförhållandena, som icke medgiva användning av ädla hästar, vilka fordra att av körsvennen hanteras med mera sakförstånd och omvårdnad än numera i allmänhet kan påräknas. På de större gårdarna har också med få undantag all ädel hästavel upphört. I vissa trakter har den ännu bibehållit sig på de mindre gårdarna, där den särskilt i Skåne och på Öland nått stor utbredning.

Ökad efterfrågan på allt tyngre och tyngre hästar för åkerbruk och industri med därav följande höga priser har gjort den kallblodiga hästaveln lönande — för enad som den är med mindre risk och krävande mindre omsorg än den ädla. Avsättning för dessa kallblodiga hästar finnes alltid; goda avelsdjur betinga mycket höga priser; hingsthållning är ofta en inbringande affär. Intresset har därför vänt sig från den ädla hästaveln till den kallblodiga och ett ivrigt arbete bedrivs överallt för bildande av föreningar till inköp av kallblodiga hingstar.

Den varmblodiga hästaveln har numera sin förnämsta avsättning i försäljning av remonter. Om än det pris, som under de senaste åren betalats för dessa, något överstiger de priser, som, under normala förhållanden, betalas för vanliga arbetshästar, har dock icke för ädla hästar kunnat erhållas priser motsvarande betalningen för stora tunga arbetshästar, än mindre för till avel avsedda kallblodiga ston och hingstar, helst sådana inköpta av med rikliga medel försedda föreningar.

För de ädla hästar, som ej finna åtgång som remonter, har avsättningen varit svår och till förhållandevis låga priser.

Orsaken härtill är hästmaterielens ojämna beskaffenhet, som tvingar uppköparen att — med ovisst resultat — resa omkring och leta efter sådana hästar han önskat sig och att till resekostnadernas täckande använda medel, som eljest kunnat komma hästuppfödaren till godo.

Att så är förhållandet, torde kunna tillskrivas bristen på stuteri, där för landets klimat och jordmån passande avelsdjur kunnat uppfödast. Nu har, sedan stuterierna slopades, den ädla hästaveln varit uteslutande grundad på importerade hingstar. Såsom varit att vänta, har dessas förärvning varit mycket osäker och

en planmässig ädel hästavel så gott som omöjliggjord. Därför har icke heller den ädla hästaveln kunnat bliva annat än förenad med besvikelser och förluster för uppfödarna och för landet.

Med landets så gott som obegränsade tillgångar på betesmarker kan ädel hästavel här med fördel bedrivas.

För landets försvar erfordras hästar av ädelt slag icke blott för att tillgodose det årliga behovet av remonter, utan även för att fylla det än större behovet vid ett krigsutbrott av till ridbruk erforderliga hästar. Ju mera fredsstyrkans antal tjänste- och stamhästar nedbringats, dess större är behovet av ridhästar för arméns sättande på krigsfot och dess svårare att erhålla härför lämpliga hästar.

För landets försvar kräves, att ädel hästavel här bedrives i så stor utsträckning som möjligt, icke begränsad blott till vissa områden och för att fylla det årliga remontbehovet. Detta kan ej påräknas, utan att sådan avel blir för uppfödarna — de mindre jordbrukarna — lönande. Höjda remontpriser äro icke nog härför, utan måste avsättning finnas även för andra hästar. Marknad för dessa kan emellertid icke väntas, vare sig inom eller utom landet, utan att hästmaterielet blivit av en jämnare och mera ensartad beskaffenhet.

Det torde vara en gammal erfarenhet såväl härifrån landet som från andra länder, att ett sådant resultat icke kan ernås med endast importerade avelsdjur, utan att härför erfordras en acklimatiserad ras — eget inhemskt stuteri.

Upprättas ett sådant, underlättas för uppfödaren anskaffandet av goda avelston och möjliggöres valet av lämplig hingst, som nu kanske icke finnes åtkomlig. Utsikt torde också yppa sig för den enskilde uppfödaren att till staten, till goda priser, kunna försälja framstående avelsdjur.

För landets försvar är den ädla hästaveln inom landet outhärlig; för den ädla hästavelns uppehållande är ett stuteri outhärligt.

De för närvarande ovanligt högt uppdrivna priserna på kallblodiga hästar av alla åldrar hava säkerligen påskyndat övergången från den ädla till den kallblodiga aveln, så att till och med behovet av antagliga remonter kanske snart nog ej längre kan fyllas, om ej synnerligen verksamma medel -- icke blott remontprisets höjande -- oförtövat vidtagas. Har den ädla hästaveln en gång blivit undanträngd, låter den sig icke återupplivas, annat än i enstaka fall. Icke utan mycket stora kostnader och efter lång tid kan erforderligt avelsmateriel återställas. Den svårlärda vanan och förmågan att använda och uppföda ädla hästar är borta.

För landets försvar är det därför synnerligen angeläget, likasom för jordbruket i de delar av landet, som lämpa sig för ädel hästavel, att det av stuteriöverstyrelsen föreslagna stuteriet ju förr dess hellre kommer till stånd.»

*Inspektören
för kavalleriet.*

Inspektören för kavalleriet har ansett inrättandet av ett statsstuteri vid Ottenby innebära en för kavalleriet synnerligen betydelsefull åtgärd genom den varmblodiga hästavelns främjande. I detta avseende instämde kavalleriinspektören till alla delar i vad chefen för remonteringsstyrelsen anfört. Läget inom den varmblodiga hästaveln syntes för närvarande vara sådant, att ett ingripande från statens sida i den ifrågasatta riktningen helt enkelt vore nödvändigt.

Arméförvaltningen har förklarat sig i allo dela stuteriöverstyrelsens, chefens för remonteringsstyrelsen och inspektörens för kavalleriet uppfattning, att upprätthållandet och befrämjandet av den ädla hästaveln inom landet vore av den allra största betydelse för arméns krigsberedskap. Såsom i ärendet med styrka framhållits, hade den ädla hästaveln numera att kämpa med så stora svårigheter framför allt genom konkurrensen med den ekonomiskt vida mer gynnade kallblodiga aveln, att den förra sannolikt inom ej alltför avlägsen framtid skulle löpa fara att helt och hållet gå under, om den ej på ett kraftigt sätt understöddes från statens sida. De sakkunniga myndigheterna vore ense därom, att ett viktigt led i ett dylikt understödsarbete skulle vara, att ett statsstuteri för ädla hästar upprättades. Arméförvaltningen anslöte sig till denna mening och finge därför på det livligaste tillstyrka stuteriöverstyrelsens förslag.

Från arméförvaltningens beslut att i ämnet uttala sig på nyss angivet sätt var generalfältläkaren P. A. V. Nettelblad i vissa hänseenden skiljaktig. Han instämde visserligen i vad som anförts beträffande vikten av, att från statens sida den ädla hästaveln kraftigt understöddes, och delade även den mening, att upprättande av ett statsstuteri i väsentlig mån skulle bidra till att främja denna avel. Men han ansåge det böra tagas under övervägande, huruvida genomförande av detta förslag vore tillfyllest eller om icke även andra åtgärder kunde och borde vidtagas härför. Med visshet kunde det förutsättas, att åtminstone för avsevärt lång tid framåt det icke skulle vara möjligt att, såsom före år 1914 kunnat ske, anskaffa avelsmateriel från utlandet. Det låge därför i sakens natur, att vårt lands ädla hästavel uteslutande måste byggas på de tillgångar, som funnes inom vårt eget land. Vidare syntes det vara obestridligt, att aveln av ädla hästar allt framgent komme att ligga i händerna på enskilda hästuppfödare. Denna avel skulle därför endast kunna uppehållas, om dessa funne det ekonomiskt fördelaktigt för dem att ägna sig åt densamma. Mycket hade visserligen blivit åtgjort för att uppmuntra till denna avel. Men beträffande möjligheten för uppfödarna att avyttra sina hingstfölar hade förhållandena hittills ställt sig synnerligen ogynnsamma, och dock syntes det vara här, som statens och uppfödarnas intressen i främsta rummet borde mötas. Då staten endast i ringa mån verkställt uppköp av hingstfölar inom landet, hade så gott som alla dylika fölar efter undergången kastration uppfötts i förhoppning om deras försäljning såsom remonter. På detta sätt hade många inhemska lovande hingstfölar gått förlorade för aveln. Genom inköp inom landet i avsevärd utsträckning av hingstfölar med god härstamning samt omhändertagande av dessa fölars uppfödning skulle staten ej blott kraftigt

Arméförvalt-
ningen.

understödja den ädla hästaveln utan ock på billigaste och bästa sätt tillsvidare fylla sitt huvudsakligaste behov av stambeskällare. Härför erfordrades tydligen anordnandet av en anstalt för uppfödning av dessa föl ungefär i överensstämmelse med vad som nu i mindre skala skedde vid Flyinge. De hingstföl, som ej utvecklade sig så, att de ansåges dugliga till avel, kunde bli remonter eller avyttras. Flyinge med dess otillfredsställande betesförhållanden vore ej lämpligt härtill, men Ottenby vore en plats, mer lämpad härtill än till ett stuteri. Reservanten har slutligen på det livligaste tillstyrkt förslaget om inrättande av ett statsstuteri, dock under förutsättning att även en hingstuppfödninganstalt för minst 100 årligen inköpta föl anordnades.

Departements-
chefen.

I vad min företrädare i ämbetet år 1913 anförde såsom skäl för att i princip biträda förslaget om inrättande i vårt land av ett statsstuteri för halvblodsavel, kan jag till alla delar instämma. De då anförda skälen hava under den sedan dess förflutna tiden i hög grad vunnit i styrka.

Beträffande själva behovet av en ädel hästavels fortsatta uppehållande i vårt land torde någon utförligare motivering knappast vara behövlig. Den synpunkt, staten framför allt bör anlägga på denna fråga, är försvarets. Från de försvarets målsmän, som nu yttrat sig i frågan, har den stora betydelsen för försvaret av att äga tillgång på ädelt hästmaterial av tillfredsställande kvalitet och i tillräcklig mängd kraftigt vitsordats. Reservanten inom arméförvaltningen har ej heller gjort någon erinran i detta hänseende utan tvärtom tillstyrkt, att för att nå detta mål även andra åtgärder måtte vidtagas jämte upprättandet av det föreslagna statsstuteriet. Chefen för lantförsvarsdepartementet har meddelat mig, att han fullständigt delar den av de hörda militära myndigheterna uttalade mening i fråga om stuteriets behövlighet. Om än till draghästar såväl för artilleriet som för hären i övrigt hästar av annat slag kunna vara fullt användbara, är det otvivelaktigt, att för en tillfredsställande remonterning av *kavalleriet* och den *beridna* personalen vid övriga vapenslag det är oundgängligen nödvändigt att hava tillgång till hästar av varmblodigt slag. Det nu pågående kriget har tillfullo bestyrkt detta sedan länge kända och erkända förhållande. Huru än tekniken i militärt avseende på senaste tid utvecklats, kan man ännu icke skönja ett sådant utvecklingsläge, att icke denna nödvändighet kommer att fortfarande existera och för härens krigsduglighet vara av den allra största betydelse. Då det tillkommer det departement, som jag förestår, att söka tillse, att landets hästavel fyller de anspråk, som med skäl kunna ställas på densamma,

åligger det därför mig att söka föreslå de åtgärder, som på detta departement må ankomma, för att landets försvarsberedskap i detta betydelsefulla avseende må kunna bli behörigen tillgodosedd.

Om man redan år 1913 hade all anledning att hysa allvarliga farhågor för den varmblodiga hästavelns fortsatta uppehållande och utveckling inom landet, har den sedan dess förflutna tiden artat sig allt mer ödesdiger för denna avel. Det är en alldeles riktig anmärkning av reservanten i arméförvaltningen, att denna avel endast kan uppehållas, om hästuppfödarna finna det ekonomiskt fördelaktigt att ägna sig åt densamma. Detta har emellertid i allt mindre mån blivit fallet. Även om statens inköpspris för remonter numera är högre än förr, hava dock flera omständigheter medverkat till att göra den ädla aveln mindre ekonomisk. Främst är väl här att märka det oerhörda uppsvinget i den kallblodiga hästaveln, beroende på de höga pris, som betalas för goda kallblodiga djur — i allmänhet fullt lika höga som för goda remonter och icke sällan högre — samt på den vida mindre risken vid kallblodig hästavel. Det är då helt naturligt, att hästuppfödaren nu alltmera övergår till sistnämnda avel. Det bör även beaktas, att genom den allt större användningen av automobiler för persontrafik de försäljningsmöjligheter, som förut stått uppfödarna av varmblodiga hästar till buds, i så hög grad inskränkts, att det nu ibland möter de största svårigheter att finna lämplig användning för en varmblodig häst, som icke passar för armébruk såsom ridhäst. Härigenom vållas ofta stora förluster för uppfödaren.

Till belysande av den ädla hästavelns tillbakagång under de senaste åren tillåter jag mig meddela några från stuteriöverstyrelsen erhållna siffror.

Antalet av de ston, som under vart och ett av åren 1910—1915 betäckts av statens hingstar har varit: 6712, 6025, 5370, 5080, 4504 och 4568. Med undantag för en ringa stegring under sista året, utvisar denna serie en stadig och högst betydlig minskning. De betäckta stona hava utgjort år 1915 allenast 68 procent av antalet år 1910, alltså en minskning av icke mindre än 32 procent eller nära en tredjedel.

Antalet vid premieringarna under samma sexårsperiod uppvisade varmblodiga betäckta ston samt ston med föl vid sidan utgjorde resp. 1196, 1164, 1137, 1026, 954 och 933. Alltså en oavbruten, betydlig nedgång, utmynnande i en minskning av antalet med 22 procent mot vid periodens början. Vid samma premieringar uppvisade ungston utgjorde resp. 1671, 1634, 1473, 1541, 1415 och 1171. Även dessa siffror utvisa en stark nedgång, vilken med undantag för år 1913 är oavbruten och medfört, att antalet ungston år 1915 är 30 procent mindre än år 1910.

Då det dessutom inom hästintresserade kretsar är ett känt förhållande, att redan år 1910 den varmblodiga hästaveln var på retur i jämförelse med tidigare år, synas mig dessa siffror oförtydligt utvisa, att den varmblodiga hästaveln inom landet i stor och mycket betänklighetsgrad minskats under de senaste åren. Det har också från militärt håll redan uttalats, att vår inhemska varmblodiga hästavel icke är tillräcklig att fylla arméns behov i händelse av krig. Minskningens nästan oavbrutna och jämna fortgång utvisar, att man här icke har att göra med ett tillfälligt förhållande utan med en företeelse, som är konstant och torde så förbliva, ifall icke sådana åtgärder snabbt vidtagas, som kunna förmå att hejda tillbakagången och ge utvecklingen en annan riktning, så att den må med säkerhet kunna tillgodose härens behov.

Då det nu gäller att vidtaga dylika åtgärder, yppa sig åtskilliga delvis redan i det föregående antydda möjligheter. En nära liggande åtgärd i dylikt syfte är en höjning av remontpriset, så att uppfödaren får större betalning för sitt arbete, sina kapitalutlägg och sin risk. Genom bidrag från hästexportmedlen har en höjning redan i år kunnat möjliggöras, och otvivelaktigt blir det nödvändigt att även framdeles hålla remontpriset högre än hittills. En annan ganska betydelsefull hjälp kan lämnas den varmblodiga aveln därigenom, att de hushållningssällskap, vilka i samband med den stora hästexporten under senaste året erhållit rätt att innehålla viss procent av försäljningssumman för hästar från sällskapets område, tillförbundits att använda dessa belopp till hästavelns främjande genom för sådant ändamål bildade hästavelsfonder, vilka böra komma även den ädla hästaveln till godo. I vissa fall har uttryckligen föreskrivits, att dylika exportmedel skulle användas till den ädla hästavelns främjande. Men dessa och andra åtgärder, som må finnas behöfliga eller önskvärda — varibland även den av reservanten i arméförvaltningen uttalade tanken på en hingstuppfofningsanstalt i större skala än den nu i samband med Ottenbystuteriet planerade förvisso bör komma under omprövning — göra enligt min mening behovet av ett verkligt statsstuteri med moderston på intet sätt mindre. Endast genom att den ädla hästaveln erhåller en mera utpräglad, likartad, konstant och för svenska förhållanden lämpad typ, kan den fullt motsvara vårt lands behov, och därigenom torde även i icke ringa mån de risker, som nu vidlåda densamma, kunna minskas, kassationsprocenten vid remontinköpen nedgå samt försäljningsmöjligheterna ökas. Det kan icke antagas, att ett sådant resultat kan vinnas, åtminstone inom någorlunda rimlig tid, därest saken överlämnas endast åt den enskilda hästuppfödningen, utan staten är enligt min mening otvivelaktigt nödsakad

att här gripa in, även om det skulle medföra betydliga kostnader, och ett av de effektivaste och snabbaste medlen för att nå detta mål är anläggandet av ett stuteri. Jag instämmer i chefens för remonteringsstyrelsen uttalande, att för den ädla hästavelns uppehållande är ett stuteri oumbärligt. Endast genom ett sådant kan hingst- och stostammen bliva av ensartad typ och förärvningen tryggas. Det kan förvisso icke antagas, att ett dylikt stuteri, vilket för den ädla hästaveln skulle få motsvarande betydelse som avelscentra för nötboskapsaveln, kan åstadkommas på enskilt initiativ ens med statsunderstöd på samma sätt, som visat sig användbart vid nyssnämnda avelscentra, utan den enda framkomliga vägen är förvisso, att staten tager stuterirörelsen i egen hand. Detta har visat sig nödvändigt i utlandet och det finns icke något skäl för, att vi icke i Sverige skulle vara underkastade samma nödtvång.

Jag vill icke dölja, att från vissa hästavelsintresserade personer farhågor yppats för att statsstuteriet skulle utöva en skadlig konkurrens med den enskilda uppfödningen av varmlodiga hästar. Denna åsikt är dock ingalunda allmän. Den torde också delvis bero på missuppfattning och i varje fall i mycket hög grad överdriva den fara, som ansetts föreligga. Det bör nämligen först och främst bemärkas, att det icke är meningen att från stuteriet sälja remonter, annat än möjligen ett eller annat enstaka exemplar, som ämnats till avelshingst, men icke visar sig lämpligt därtill. Vidare bör framhållas, att konkurrensen i fråga om leverans av avelshingstar till statens hingstdepåer icke torde bli större än den, som hittills funnits genom statsinköpen från utlandet, och att det tvärtom är sannolikt, att i mån som stostammen hos de enskilda uppfödarna förbättras och blir mer ensartad, möjligheterna för stuteriöverstyrelsen att fylla behovet av avelshingstar genom inköp inom landet bliva ökade. För övrigt är det givet, att talet om skadlig konkurrens ytterst bottnar i det antagandet, att utan stuteriet den enskilda hingst-uppfödningen inom landet skulle ensam förmå fylla hingstdepåernas behov. Detta är åtminstone inom överskådlig framtid fullkomligt oantagligt. Stuteriet kan i stället bli till stort gagn just för den enskilda hästuppfödningen, särskilt genom de ungston, som skola säljas därifrån. Därigenom befordras skapandet av en ensartad svensk typ, en produkt av Sveriges mark.

Åtskilliga av de nu framhållna synpunkterna blevo år 1913 ytterligare utvecklade av dåvarande departementschefen, och jag kan nu hänvisa till hans framställning. Jag vill endast tillägga, att den möjlighet att från utlandet anskaffa avelsdjur, som förut kunnat stå till buds, nu torde för en lång framtid vara praktiskt taget stängd, på grund av att dessa

länder själva torde behöva tillvarataga vad de därav kunna hava kvar, och att vi därför mer än någonsin äro hänvisade att på detta område lita till oss själva och våra egna resurser.

Jag anser mig på grund härav icke kunna underlåta att göra vad på mig ankommer för att föra frågan om inrättande av ett statsstuteri för halvblodsavel till sin lösning så snart som möjligt.

**Platsen för
stuteriet.
Stuteri-
överstyrelsen
1912.**

Vad därefter vidkommer frågan om stuteriets förläggningssort yttrade stuteriöverstyrelsen år 1912, att om Ottenbys lämplighet såsom plats för stuteriet borde icke kunna råda mera än en mening, samt erinrade om styrelsens uttalande härom år 1830, vilket sedermera icke jävats av erfarenheten. På Ölands kalkrika jord hade alltid uppfötts energiska, ädla hästar med hård benstomme och senior som stål.

Beskrivning.

Angående ifrågavarande kronodomän torde nu böra meddelas, att den består av Ottenby kungsladugård, 7 $\frac{3}{4}$ mantal, med därunder lydande $\frac{5}{8}$ mantal Prestorp nr 1 och 2 samt utjordar, lägenheterna Ottenbylund nr 1, Skogsgårdsängen nr 1 och Stohagen nr 1. Åbyggnaderna ansågos vid arrendeuppskattning år 1892 tillräckliga för jordbruksdrift och i allmänhet i gott skick. Enligt en av H. Magnét sammandragen karta efter kartor, som upprättats åren 1827 och 1833, utgör egendomens område, utom tomtplatser, 1,261 hektar 98 ar, därav 270 hektar 53 ar åker, 564 hektar 90 ar äng, delvis skogbeväxt (Ottenbylund), och 426 hektar 55 ar betesmark. Kommunikationsförhållandena hava numera blivit avsevärt förbättrade genom anläggandet av Ölands järnväg med station blott 2 kilometer från Ottenby. Den närbelägna Grönhögens hamn är avsedd att med det snaraste iordningställas medelst anslaget till byggande av fiskehamnar.

*Departements-
chefen 1913.*

Vid motiverandet av propositionen till 1913 års riksdag anförde dåvarande departementschefen, att han beträffande stuteriets förläggning vore fullt ense med stuteriöverstyrelsen, att Ottenby kungsgård vore i alla avseenden synnerligen lämplig därtill. Han ville endast framhålla, att naturförhållandena vid Ottenby syntes lämna fullgoda betingelser för att de där uppfödda hästarna skulle vid rationell uppfödning och sakkunnig avelsledning bliva av mycket hög och för svenska förhållanden lämpad kvalitet.

Jordbruksutskottet vid 1913 års riksdag anförde, att då staten hade i sin ägo denna plats, vilken enligt enstämmiga auktoritativa utlåtanden bättre än någon annan plats inom riket ägnade sig för en stuterianläggning samt i detta hänseende ansåges till och med utgöra en av de bästa i Europa, utskottet funne någon tvekan beträffande det ifrågasatta stuteriets förläggning icke böra förefinnas. Den omständigheten, att å Ottenby tidigare befintligt stuteri måst nedläggas, ansåge utskottet icke böra avskräcka från upprättandet av ett nytt statsstuteri därstädes. Anledningen till det ogynnsamma resultatet av Ottenby-stuteriets drift på åttitalet syntes hava berott på, jämte det allmänna ekonomiska betryck, varunder lantbruket denna tid arbetat, dels mindre god ledning, dels den omständigheten att stuteriet drivits i allt för liten skala.

*Jordbruks-
utskottet 1913.*

I sin skrivelse den 3 september 1915 har nu stuteriöverstyrelsen anfört, att mot Ottenbys lämplighet såsom plats för det föreslagna stuteriet hade icke heller av dem, som eljest varit förslagets motståndare, uttalats några betänkligheter, men väl hade det anmärkts, att utredning saknades, om icke tilläventyrs andra platser därtill vore användbara. I detta avseende vore dock valet ganska begränsat och sannolikt skulle endast Strömsholm kunnat ifrågakomma, mindre på grund av denna orts gamla anor såsom plats för ett stuteri än emedan därstädes befintliga byggnader skulle kunnat användas för stuterianläggningen och kostnaderna alltså nedbringas. Stuteriöverstyrelsen hade emellertid icke ansett det kunna ifrågasättas att på Strömsholm anordna ett stuteri, då betena därstädes vore mindre lämpliga för hästuppfödning och dessutom otillräckliga. Redan 1824—25 årens stuterikommitté hade i sitt den 15 maj 1825 avgivna betänkande yttrat, att »avskiljandet från stuteriet av Kungsörs kungsladugård och förlusten av dess förträffliga betesmarker, vilka icke kunnat ersättas på annat sätt än genom sankar och låglänta ängar samt otillräckliga beteshagar, onekligen förorsakat, att såväl fölston som föl och unghästar lidit, emedan betet varit kraftlöst och mindre sunt».

*Stuteri-
överstyrelsen
1915.*

Inspektören för kavalleriet har beträffande valet av plats för det nya stuteriet anfört, att ur hästuppfödningssynpunkt någon lämpligare plats än Ottenby knappast torde, såsom ock av stuteriöverstyrelsen anförts, vara till finnandes. Härpå hade bland annat de hästar, som uppfötts på Öland och överlämnats till kavalleriregementena, lämnat de bästa bevis. Nästan undantagslöst hade dessa hästar visat sig äga en anmärkningsvärd uthållighet och hårdhet. Med hänsyn till platsens för

*Inspektören
för kavalleriet.*

fientliga anfall utsatta läge skulle visserligen vissa betänkligheter kunna resas, men torde väl sådana åtgärder kunna vidtagas, att åtminstone hästmaterialets räddande över till fastlandet i tid skulle vid fara för krig kunna låta sig göra. I alla händelser syntes hänsynen till dessa förhållanden icke böra förhindra en för den varmblodiga hästavelns befrämjande i fred synnerligen betydelsefull åtgärd.

*Arméförvalt-
ningen.*

Även arméförvaltningen har funnit den gjorda utredningen utvisa, att någon lämpligare plats ej finnes än Ottenby. Reservanten har däremot förklarat sig icke vara övertygad om, att det vore tillrådligt att åtminstone för närvarande besluta anlägga en sådan institution på södra udden av Öland. I övrigt har denne reservant uttalat tvivelsmål, huruvida betena vid Ottenby, som försämrats under den tid de tillhört den vid Ottenby förlagda remontdepån, nu befunne sig i nöjaktigt skick.

*Chefen för
generalstaben.*

Sedan chefen för generalstaben anbefallts att avgiva yttrande i fråga om lämpligheten ur försvarets synpunkt av att förlägga det ifrågasatta statsstuteriet till Ottenby, har han framhållit, att den ifrågasatta platsen ur försvarets synpunkt icke kunde anses lämplig av skäl, som han i hemlig skrivelse närmare utvecklat.

*Departements-
chefen.*

Om förläggningsfrågan bedömes allenast ur synpunkten av förhållandena i fredstid, råder enligt min mening icke något tvivel om, att Ottenby är den lämpligaste plats, som inom landet står till buds. Härför talar främst platsens naturbeskaffenhet med dess kalkrika jordmån, präktiga hårda betesmarker och stärkande klimat. En icke obetydlig förmån är också, att där finnas från äldre tider kvarstående byggnader och rester av dylika, vilka kunna användas vid stuteriets anläggning och därigenom väsentligen nedbringa byggnadskostnaderna. Det är också att märka, att denna kronoegendom är belägen i en trakt, där ännu intresset för den ädla hästaveln är livaktigt, vilket just torde i sin mån bero på, att naturförhållandena därstädes äro sådana, att betingelserna för ett gott resultat av dylik avel där äro större än på de allra flesta andra ställen i vårt land. Att fordom stuteriavel vid Ottenby icke alltid slagit så väl ut, beror ingalunda på platsens beskaffenhet utan på särskilda ogynnsamma omständigheter och mindre god ledning. Att under gynnsamma betingelser Ottenby är i sällsynt grad ägnat att frambringa utmärkta hästar, har erfarenheten från äldre tider till fullo ådagalagt.

Jag har av chefen för stuteriöverstyrelsen inhämtat, att näppeligen någonstades i Europa, möjligen med undantag för Normandie, någon

plats anses finnas, som kan mäta sig med Ottenby såsom lämplig plats för bedrivande av varmblodig avel.

Gent emot dessa stora fördelar står emellertid olägenheten av ställets isolerade läge och jämförelsevis mindre goda kommunikationer, som föranleda rätt besvärliga transporter, då hästar skola föras dit eller därifrån. Dessa olägenheter få dock icke överdrivas och hava blivit i hög grad minskade, sedan järnväg nu framdragits ända till Ottenby.

Till den av reservanten i arméförvaltningens 'framställda anmärkningen beträffande betena vid Ottenby återkommer jag senare.

Det är emellertid onekligt, att vid krigstillfälle platsen är särdeles exponerad och jag har därför låtit undersöka, om någon annan plats kunde finnas tillgänglig, som — om den än icke ur hästavelssynpunkt erbjöde lika stora fördelar — dock vore någorlunda acceptabel. För detta ändamål hava kronans större domäner inom rikets sydligare delar kommit i beaktande. Vid företagen prövning har emellertid ingen av dem befunnits hålla måttet. Endera har jordmänen befunnits olämplig, arealen för liten eller läget ofördelaktigt eller ock hava andra olägenheter förelegat. I flera fall hava gårdarna varit utarrenderade på längre tid, vilket skulle medföra utgifter för att kronan skulle i förtid återfå dispositionsrätten. Byggnadskostnaderna skulle också överallt bli stegrade. Att särskilt för detta ändamål för kronans räkning inköpa mark torde icke böra ifrågasättas, och det skulle säkerligen för övrigt bli synnerligen vanskligt att påträffa något fullt lämpligt område. Denna utväg skulle för övrigt bli särdeles dyrbar. Jag har därför funnit mig böra övergiva tanken på någon annan förläggningsort.

I själva verket torde ej heller platsens exponerade läge vid krigstillfälle böra få hava avgörande betydelse. Chefen för generalstaben har på min förfrågan meddelat, att de av honom antydda olägenheterna icke vore av betydelse för eller inverkade på mobiliseringen vid ett eventuellt krig utan allenast gällde svårigheten att skydda den dyrbara anläggningen och det värde för härens fortsatta remontering, som hästbesättningen representerade. Det bör nämligen märkas, att de vid stuteriet uppställda hästarna icke själva skola användas för krigsändamål utan äro avelsdjur. De äro visserligen i lika mån som annan statsegendom utsatta för fientligt anfall, men de spela icke själva någon direkt roll vid mobiliseringen. Det är för övrigt att hoppas, att man vid överhängande krigsfara må kunna i tid rädda så mycket som möjligt av den dyrbara hästbesättningen, och vissa åtgärder i dylikt syfte kunna, enligt vad jag inhämtat, vidtagas. Då utredningen visat, att denna plats framför varje annan i landet är lämpad för ett stuteri, måste man vid

denna frågas avgörande besluta sig för att taga endera av två risker. Den ena är att förfela hela syftet med en stuterianläggning och därmed äventyra den varmblodiga avelns uppehållande samt kanske beröva vårt försvar denna viktiga förutsättning. Den andra är, att stuteriets anläggningar vid ett eventuellt krig kunna förstöras. Det beror på, vilken-dera risken man anser vara störst. Enligt min mening finns icke något tvivel om att icke den förstnämnda risken, som kan medföra hela den varmblodiga avelns förfall, är vida farligare. Det är ju att hoppas, att även om den senare risken skulle inträda, stuteriet då under en följd av år fått utöva sin gagnarika verksamhet. Jag kan meddela, att chefen för lantförsvarsdepartementet fullständigt delar denna min syn på saken.

Jag vill därjämte framhålla, att det i utlandet städse ansetts nödvändigt, att ett stuteris läge bestämmes ur hästavelssynpunkter, och kan som exempel nämna, att det berömda ostpreussiska stuteriet vid Trakehnen icke blott bibehållits å sin synnerligen utsatta plats alldeles invid östra gränsen utan även, sedan det förstörts av fienden, upprepade gånger ånyo uppförts å samma plats.

Plan för stuteriet.

*Stuteriöver-
styrelsen
1912.*

I fråga om den allmänna planen för stuteriets anordning erinrade stuteriöverstyrelsen år 1912, att 1886 års kommitté uttalat, att en väsentlig anledning till det ogynnsamma ekonomiska resultatet av verksamheten vid det gamla stuteriet varit, att detta drivits i för liten skala. I överensstämmelse med samma kommitté ansåge stuteriöverstyrelsen det nya stuteriet böra anordnas för minst 100 moderston, enär erfarenheten visat, att detta antal vore det minsta möjliga, om önskad framgång skulle kunna ernås.

Att emellertid kunna inrymma hela det hästantal, som stuteriet under sådana förhållanden komme att omfatta, inom de gamla stuteri-byggnadernas murar bleve omöjligt, och ansåge sig styrelsen för den skull böra föreslå, att tills vidare hälften av det årliga fölantalet skulle säljas redan vid 6 månaders ålder.

Visserligen vore det en vanskelig sak att rätt bedöma en hästs egenskaper vid så tidig ålder, och man äventyrade måhända, att stuteriet på detta sätt avhände sig en del föl, som kunde bliva framstående avelsdjur. Men å andra sidan finge man icke underskatta fördelarna av, att enskilda hästuppfödare, genom att fölen vid denna ålder försålles å offentlig auktion, bereddes möjlighet att förvärva sådana framstående avelsdjur. Härigenom komme dessutom att kraftigt befrämjas

det ena av stuteriets ändamål: bildandet inom landet av en konsoliderad, typisk stostam.

Det borde vidare framhållas att, om stuteriet behölle allenast ett sålunda begränsat antal föl och ungston, moderstoantalet icke syntes alltid kunna fullständigt upprätthållas genom stuteriets egen uppfödning, utan tidsmåste fyllas genom inköp av framstående, med stuteriets egen hästbesättning likartade djur. Därvid skulle företrädesvis ifrågakomma sådana, vilka som föl försålts från stuteriet, varigenom samtidigt en uppmuntran komme att beredas hästuppfödarna.

Ur kostnadssynpunkt ställde sig förfaringssättet att efter några år såsom ston återköpa försålda stoföl ingalunda ogynnsamt. Därigenom besparades nämligen för staten ej endast foder utan även utrymme, som på Ottenby ej kunde beredas utan ytterligare kostnader. Därjämte borde erinras, att med den stora apparat av tjänstemän och betjante, som nödvändigtvis erfordrades vid ett statsstuteri, samt de i sammanhang därmed stående betydande utgifterna för avlöningar, beklädning, bränsle m. m., kostnaderna för uppfödningen måste ställa sig ej oväsentligt dyrbarare för ett sådant stuteri än för den enskilde hästuppfödaren. Denne senare borde kunna ordna uppfödningen så, att han vid eventuell försäljning till stuteriet av ett framstående treårigt sto kunde påräkna skälig vinst.

Slutligen borde beaktas, att med detta tillvägagångssätt den med uppfödningen av ädla hästar alltid förenade risken i dessa fall undvekes för stuteriet.

Planen för hästanskaffningen m. m. angavs närmare i en särskild tablå, vilken finnes intagen i propositionen till 1913 års riksdag och som utvisar, att efter en åttaårig övergångsperiod stuteriet beräknades skola bestå av 5 fullåriga hingstar, 100 fölston, 55 ett- till fyraåriga hästar och 30 årsföl, tillhopa 190 djur. Stuteriets uppsättande skulle ske genom inköp av treåriga ston och årsföl under de första åren. För stambeskällare beräknades ingen kostnad, enär sådana antogos kunna utväljas från hingstdepåerna.

Departementschefen förklarade sig år 1913 anse att, på av stuteri-
överstyrelsen anförda skäl, stuteriet icke borde avses för mindre än 100
moderston, enär eljest de för en inrättning av detta slag i varje fall
nödvändiga omkostnaderna för tjänstemän m. m. otvivelaktigt skulle
komma att göra aveln för dyr. Vid granskning av förenämnda tablå
hade han funnit densamma vara uppgjord med tillbörlig försiktighet.

*Departements-
chefen 1913.*

Jordbruksut-
skottet 1913.

Jordbruksutskottet gillade för sin del planen att beräkna stuteriet för minst 100 moderston och hade för övrigt ej något att erinra mot densamma, varvid emellertid utskottet uttalade såsom önskvärt, att inköpet av ston och stoföl måtte i möjlig mån verkställas inom landet samt omfatta även äldre ston än treåriga.

Stuteriöver-
styrelsen
1915.

I sin nu förevarande skrivelse har stuteriöverstyrelsen förklarat sig anse förenämnda plan böra i huvudsak fortfarande lända till efterrättelse, allenast med vissa förändringar, som nu ansetts lämpliga. Särskilt vidhölle styrelsen förslaget att tillsvicare sälja omkring halva antalet årsfö. Styrelsen har, med erinran att dess föregående förslag inneburit, bland annat, att stuteriets första stobesättning skulle anskaffas genom inköp av treåriga ston från utlandet (Ostpreussen), anfört, att det pågående kriget sannolikt för åtskilliga år framåt skulle lägga hinder i vägen för import av ädla hästar, och att stuteriet alltså måste remonteras inom landet. Under sådana omständigheter bortföle anledningarna att inköpa uteslutande treåriga djur. Stuteriöverstyrelsen hade nu tänkt sig, att under vart och ett av de två första åren efter stuteriets anläggning skulle inköpas på sommaren omkring 30 ston med föl vid sidan och på senhösten 20 dräktiga ston. Under några följande år, innan fölen hunnit växa upp, så att de kunde fylla avgången bland moderstona, måste uppkommande vakanser ersättas genom fortsatta inköp.

Nödvändigheten att uppköpa stobesättningen inom landet medförde, att man icke kunde beräkna att genast erhålla en så ensartad stostam, som fallet hade blivit, om inköp från utlandet hade kunnat äga rum av ston med mera konstant typ och i flera generationer känd härstamning.

Härav följde ock, att kassationen vid stuteriet till en början torde behöva bliva större än förut beräknats.

Styrelsen har nu framlagt följande tablå över anskaffningen och avgången av hästar vid Ottenby stuteri.

År		Full- åriga hing- star	Föl- ston	4- åriga ston	3- åriga hästar	2- åriga hästar	1- åriga hästar	Års- fö	Inköpas		Överflyttas eller säljas	
									å kr.	summa	å kr.	summa
1917	Inköpas	—	30	20	—	—	—	—	2,000	100,000	—	—
	»	—	—	—	—	—	—	¹ 30	—	—	—	—
	Vid årets slut	—	30	20	—	—	—	30	—	100,000	—	—
1918	Vid årets början	—	50	—	—	—	30	—	—	—	—	—
	Inköpas	—	30	20	—	—	—	—	2,000	100,000	—	—
	»	—	—	—	—	—	—	¹ 30	—	—	—	—
	Överflyttas	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Födas	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—
	Avgå	—	3	—	—	—	7	—	—	—	—	—
	Säljas	—	—	—	—	—	—	30	—	—	200	6,000
1919	Vid årets slut	5	77	20	—	—	23	30	—	100,000	—	6,000
	Vid årets början	5	97	—	—	23	30	—	—	—	—	—
	Inköpas	—	3	—	—	—	—	—	2,000	6,000	—	—
	Födas	—	—	—	—	—	—	60	—	—	—	—
	Avgå	—	3	—	—	3	4	—	—	—	—	—
	Säljas	—	2	—	—	—	—	—	—	—	600	1,200
	»	—	—	—	—	—	—	30	—	—	200	6,000
1920	Vid årets slut	5	95	—	—	20	26	30	—	6,000	—	7,200
	Vid årets början	5	95	—	20	26	30	—	—	—	—	—
	Inköpas	—	5	—	—	—	—	—	2,000	10,000	—	—
	Födas	—	—	—	—	—	—	60	—	—	—	—
	Avgå	—	3	—	2	4	4	—	—	—	—	—
	Överföras (hingstar)	—	—	—	5	—	—	—	—	—	5,000	25,000
	Säljas (ston)	—	2	—	1	—	—	—	—	—	600	1,800
1921	»	—	—	—	—	—	—	30	—	—	200	6,000
	Vid årets slut	5	95	—	12	22	26	30	—	10,000	—	32,800
	Vid årets början	5	95	12	22	26	30	—	—	—	—	—
	Födas	—	—	—	—	—	—	60	—	—	—	—
	Avgå	—	3	1	2	4	4	—	—	—	—	—
	Överflyttas (hingstar)	—	—	—	6	—	—	—	—	—	5,000	30,000
	Säljas (ston o. kastrerade hingstar)	—	2	1	2	—	—	—	—	—	600	3,000
1922	»	—	—	—	—	—	—	30	—	—	200	6,000
	Vid årets slut	5	90	10	12	22	26	30	—	—	—	39,000
	Vid årets början	5	100	12	22	26	30	—	—	—	—	—
	Födas	—	—	—	—	—	—	60	—	—	—	—
	Avgå	—	2	1	2	4	4	—	—	—	—	—
	Överflyttas (hingstar)	—	—	—	6	—	—	—	—	—	5,000	30,000
	Säljas (ston o. kastrerade hingstar)	—	8	1	2	—	—	—	—	—	600	6,600
	»	—	—	—	—	—	—	30	—	—	200	6,000
	Vid årets slut	5	90	10	12	22	26	30	—	—	—	42,600

¹ De under åren 1917 och 1918 inköpta fölen ärfölja moderstona.

Enligt denna beräkning skulle alltså stuteriet vid ernådd full utveckling bestå av 195 djur, vartill under någon del av året komme ett antal årsfölg.

*Departements-
chefen.*

Mot stuteriöverstyrelsens förslag till plan för stuteriet, i vad hästbesättningen angår, har jag ej något att erinra. De nu vidtagna jämkningarna i jämförelse med 1913 års förslag synas mig välbetänkta och tillmötesgå de av 1913 års jordbruksutskott uttalade önskemål. Särskilt synes mig förslaget att verkställa stoinköpen inom landet vara en väsentlig förbättring, vilken innebär en god hjälp för den enskilda varmblodiga aveln.

*Personal-
frågan och
frågan om
Strömsholms-
depån.*

*Stuteriöver-
styrelsen
1912.*

Beträffande den personal, som må erfordras för stuteriets skötande, beräknade stuteriöverstyrelsen år 1912, att densamma, när stuteriet nått sin fullständiga utveckling, skulle bestå av: 1 chef, 1 beridare, 1 bokhållare, 1 veterinär, 1 stoöverskötare, 1 fodermarsk, 1 stoskötare, 1 kusk och 16 stallbetjante. Samtliga dessa befattningar, utom stoöverskötarens och stoskötarens, vilka voro nya, voro avsedda att överflyttas från Strömsholms hingstdepå. Styrelsen hade ursprungligen tänkt sig, att sistnämnda hingstdepå skulle helt och hållet indragas, men sedermera ansett det fördelaktigast, att vid Strömsholmsdepån bibehölles 30 hingstar. Denna väsentligt reducerade depå borde ställas under överinseende och ansvar av chefen för därvarande ridskola, varjämte redogörare och veterinär borde anställas vid ridskolan samt övertaga ekonomin och hästsjukvården även vid depån. Vid Strömsholmsdepån skulle av stallpersonalen kvarbliva 1 fodermarsk och 11 stallbetjante. Förslag till avlöningsstater för personalen såväl vid Ottenby som vid Strömsholm framlades.

*Departements-
chefen 1913.*

Mot stuteriöverstyrelsens personalförslag hade dåvarande departementschefen icke annat att erinra, än att det icke syntes honom lämpligt att chefen, såsom stuteriöverstyrelsen föreslagit, tillsattes medelst fullmakt. Befattningen såsom chef för stuteriet vid Ottenby bleve nämligen av så egenartad och mångsidigt krävande natur och stuteriets framgång komme att i så hög grad bliva beroende av chefens personliga förmåga, att det syntes lämpligast att underlätta ett möjligen önskvärt ombyte av denne befattningshavare genom att han förordnades blott på kortare tid, exempelvis tre år. Hans avlöning borde därför uppföras såsom arvode, vilket dock kunde fördelas i belopp, som motsvarade lön och tjänstgöringspenningar. Då emellertid den nya organisationen icke

var avsedd att träda i verksamhet med det år, för vilket riksdagen då reglerade budgeten, utan först med ett senare, krävdes icke då något Kungl. Maj:ts förslag eller riksdagens beslut i personalfrågan, vilken endast framlagts för vinnande av fullständighet i utredningen angående konsekvenserna av stuteriets anläggning.

Jordbruksutskottet förklarade sig sakna anledning att ingå på någon närmare granskning av den uppgjorda avlöningsstaten för tjänstemän vid det blivande stuteriet, men uttalade, att det hade förefallit utskottet, som om antalet tjänstemän och betjante vid anstalten med dess föreslagna omfattning vore väl högt tilltaget, vadan utskottet ansett sig böra framhålla nödvändigheten, att vid stuteriet från början icke anställdes större personal, än som oundgängligen behövdes för ändamålet.

*Jordbruks-
utskottet 1913.*

I förenämnda reservation vid jordbruksutskottets utlåtande framhölls, att anställandet av en veterinär och redogörare vid ridskolan vid Strömsholm, vilket ju skulle bli nödvändigt, om nuvarande innehavarna av dessa befattningar vid Strömsholms hingstdepå flyttades till Ottenby, skulle vålla staten en ökad utgift, låt vara under annan huvudtitel. Därjämte uttalades, att då väl de yngre av stallbetjäningen skulle i första hand flyttas till Ottenby, vid Strömsholm skulle kvarbliva de äldsta, vilka ej kunde antagas äga erforderlig vigör. Så länge depån hölles samlad kunde däremot en arbetsfördelning äga rum, som borde medföra, att arbetskrafterna utnyttjades bättre.

Stuteriöverstyrelsen har nu i sin skrivelse den 3 september 1915 anført, att frågan om Strömsholmsdepån och dess personal numera kommit i ett förändrat läge därigenom att, enligt vad styrelsen inhämtat, hingstdepåns etablissement torde kunna behöva tagas i anspråk av ridskolan. Det uppgaves nämligen vara från militär synpunkt önskvärt, att utbildningen vid ridskolan kunde äga rum med annat hästmaterial än hingstarna vid depån, vilka mindre lämpade sig härför. Stuteriöverstyrelsen kunde givetvis icke närmare ingå på denna fråga utan finge hänvisa till en blivande utredning från vederbörligt håll, men ville för sin del redan nu framhålla, att styrelsen icke hade något att erinra mot att hingstdepåns byggnader användes för detta ändamål och att depån alltså indroges. För statens hingsthållning vore det en fördel, att sambandet med ridskolan upphörde, ty därigenom skulle det bli möjligt att tillmötesgå de önsksningar ifråga om tidigare utstationering av hingstarna, som under de senare åren allt allmänare uttalats, men dock icke kunnat av styrelsen bifallas, då hingstarna långt fram på

*Stuteriöver-
styrelsen
1915.*

våren behövt vid ridskolan. Fortfarande såsom hittills skulle emellertid statens 3 1/2-års-hingstar skickas till ridskolan för dressyr, även om Strömsholmsdepån indroges.

Stuteriöverstyrelsen hade ursprungligen ämnat föreslå, att hälften av hingstbesättningen å Strömsholm skulle vid nedläggandet av denna depå uppställas å Ottenby, men hade sedermera år 1912 med hänsyn till kostnaderna avstått från detta förslag. Av samma skäl hyste styrelsen fortfarande den meningen, att icke större antal än de fem stambesköllarna borde placeras å Ottenby. Däremot kunde de övriga Strömsholmshingstarna utan ökade kostnader uppställas å Flyinge. Genom att samtidigt hingstuppfödningen vid sistnämnda depå förlades till Ottenby, skulle de utrymmen vid Flyinge, som tagits i anspråk för unghingstarna, bliva lediga, och Strömsholmshingstarna kunde då uppställas där, utan att några om- eller tillbyggnader behövdes. Ej heller erfordrades för ändamålet någon ökning av personalen vid Flyinge utöver det antal, som funnes uppfört å stat, men hittills ej behövt till fullo tagas i anspråk.

Vad beträffade den nuvarande personalen vid Strömsholms hingstdepå, syntes bokhållaren, veterinären, läkaren, fodermarsken och stallbetjänterna kunna överflyttas till ridskolan. Chefsbefattningen vid depån vore sedan flera år tillbaka vakant och uppehölls på förordnande. Den vid depån anställde kusken hade nått 58 års ålder, vadan hans förflyttning till annan tjänstgöringsort icke borde ifrågakomma. Dessutom vore, såsom i det följande skulle närmare påvisas, någon kuskbefattning, åtminstone tillsvidare, icke behöfelig vid Ottenby. Det skulle antagligen icke möta svårigheter att vid ridskolan finna användning för hans arbetskraft, intill dess han om några år kunde ifrågakomma till erhållande av pension. Det vore alltså allenast beridaren, som vid indragning av depån och upprättande av ett stuteri å Ottenby behövde överflyttas till sistnämnda ställe. De inom riksdagen under ärendets föregående behandling uttalade betänkligheterna mot den då föreslagna förflyttningen av hingstdepåns personal borde alltså förfalla.

Indragningen av Strömsholms hingstdepå skulle ej behöva inverka på den ädla hästaveln i kringliggande trakter, ty utstationering av besköllare läte sig göra lika lätt från Flyinge som från Strömsholm. Skillnaden i transportkostnader syntes icke bliva avsevärd.

Med anledning av de år 1913 gjorda uttalandena, att personalens vid Ottenby antal möjligen vore väl högt tilltaget, hade stuteriöverstyrelsen tagit under förnyad omprövning frågan om personalbehovet samt funnit sig kunna föreslå en mindre reduktion av vad förut ansetts er-

forderligt. Man skulle nämligen tillsvidare kunna utesluta veterinärbefattningen och försöksvis låta veterinärvården vid stuteriet ombesörjas av närmast boende distriktsveterinär. Under sådana förhållanden borde för veterinären i stat uppföras allenast ett arvode av 1,200 kronor om året. Vidare syntes kuskbefattningen åtminstone till en början kunna undvaras. Slutligen skulle den ene av de båda i styrelsens föregående förslag upptagna stoskötarna tillsvidare icke nödvändigtvis behövas. Att göra ytterligare indragningar ansåge styrelsen för närvarande icke lämpligen kunna ske.

Vid upprättandet av styrelsens föregående förslag till stat för Ottenby stuteri hade antagits, att samtliga befattningar med undantag av stoöverskötarens och stoskötarens skulle komma att överflyttas från Strömsholms hingstdepå, och med anledning därav hade tagits i beräkning, att den del av personalen, som redan vid Strömsholm intjänat ålderstillägg, skulle komma att bibehålla dessa. Då nu en dylik överflyttning icke skulle komma att behövas annat än i fråga om beridaren, hade i kostnadsberäkningarna ålderstillägg redan från början beräknats endast för honom.

För den å den föreslagna avlöningsstaten kvarstående stoskötaren, som närmast vore likställd med fodermarsken, hade stuteriöverstyrelsen, såsom förut, ansett sig böra på grund av hans ansvarsfulla befattning föreslå 100 kronor mera i lön och 100 kronor högre ålderstillägg än för fodermarsken.

I likhet med departementschefen år 1913 ansåge stuteriöverstyrelsen lämpligt, att chefen för stuteriet tillsattes endast på förordnande för viss tid, t. ex. tre år.

Angående stuteriöverstyrelsens nu framlagda förslag ifråga om personalen vid Ottenby må lämnas följande ur bilagor vid styrelsens skrivelse sammandragna tablå, avseende förhållandena år 1922, då organisationen beräknats vara fullt genomförd.

	Lön	Tjänstgöringspenningar.	Arvode	Års-lön	Summa	
Chef	—	—	6,000	—	6,000	{ Av arvodet motsvara 4,000 kronor lön och 2,000 kronor tjänstgöringspenningar. Efter 5 år kan lönen höjas med 300 kronor och efter 10 år med ytterligare 300 kronor. Efter 5 år kan lönen höjas med 150 kronor och efter 10 år med ytterligare 150 kronor.
Beridare ¹⁾	1,500	1,200	—	—	2,700	
Bokhållare ²⁾	750	600	—	—	1,350	
Veterinär ³⁾	—	—	1,200	—	1,200	{ 2 ålderstillägg à 150 kronor. 2 » » 100 »
Stoskötare	—	—	—	1,200	1,200	
Fodermarsk	—	—	—	1,100	1,100	
1 stallbetjänt	—	—	—	850	850	
15 d:o	—	—	—	12,750	12,750	
Nattvakt	—	—	500	—	500	
Summa	—	—	—	—	27,650	

¹⁾ med skyldighet att vid stallskolan undervisa i ridning.

²⁾ » » » jämväl föra jordbruksräkenskaperna samt med rättighet att från jordbruket uppbära enahanda avlöningsförmåner som de i denna stat upptagna.

³⁾ med skyldighet att uppehålla djursjukvården vid jordegendomen.

Anm. Samtliga befattningshavare utom veterinären åtnjuta fri bostad samt bränsle.

Inspektören
förkavalleriet.

Inspektören för kavalleriet har i förberörda utlåtande anført, att han samtidigt i särskild skrivelse utvecklat innebörden av frågorna om hingstdepåns vid Strömsholm upplösning och därvarande ridskolas utveckling. Enligt hans mening skulle ett utbytande av hingstarna mot andra lämpligare skolhästar utgöra ett betydande framsteg för ridskolan, varför han ock anhållit om en dylik åtgärd. Detta medförde emellertid avsevärda förändringar för ridskolan i flera hänseenden och samtidigt borde även en del andra spörsmål beträffande denna skola upptagas till lösning. Kavalleriinspektören tillåte sig nu att härom hänvisa till den särskilda skrivelsen.

Arméförvalt-
ningen.

Arméförvaltningen har framhållit, att anläggandet av ett stuteri vid Ottenby måste av ekonomiska skäl förenas med indragning av Strömsholms hingstdepå. Härigenom skulle för staten värdefulla byggnader bli disponibla för andra ändamål och framförallt skulle möjlighet vinnas att för jämförelsevis ringa kostnader kunna åstadkomma en länge önskad

utveckling av ridskolan å Strömsholm. Ämbetsverket komme att med det snaraste avgiva särskilt utlåtande i fråga om ridskolans omorganisation.

I sin reservation har generalfältläkaren uttalat, att det kunde med skäl sättas ifråga, om det vore lämpligt, att en institution med så dyrbart avelsmaterial skulle hava den tjänstgörande veterinären bosatt över tre mil därifrån i Mörbylånga. Visserligen funnes järnväg, men tågförbindelserna i riktningen till Ottenby och därifrån tillbaka vore synnerligen ogynnsamma. Det borde ock bemärkas, att en distriktsveterinär hade skyldigheter även mot andra djurägare inom distriktet och på den grund kanske flera dagar å rad ej hade tillfälle att besöka stuteriet. Vad detta kunde betyda särskilt under fölningstiden, behövde knappast framhållas. Reservanten ansåge därför, att avlöning åt en stuteriveterinär borde beräknas i staten, och då enskild praktik näppeligen kunde påräknas, syntes avlöningen behöva sättas till 5,000 kronor jämte två ålderstillägg å 500 kronor, om man ville påräkna en väl kvalificerad kraft. Dessutom borde han hava fri bostad.

För att den av stuteriöverstyrelsen berörda frågan om det nuvarande Strömsholmsetablissemangets överlåtande åt ridskolan, som skulle övertaga nästan hela personalen vid därvarande hingstdepå, vilken fråga är av största betydelse för organisationen av Ottenbystuteriet, må kunna mera tillförlitligt bedömas, anser jag mig nu böra i korthet redogöra för de i detta ärende till lantförsvarsdepartementet inkomna handlingarna. Jag vill dock erinra, att själva frågan om ridskolans omorganisation, vilken naturligtvis ankommer på föredragning av chefen för lantförsvarsdepartementet, icke behöver avgöras vid denna riksdag, enär förändringen icke är avsedd att verkställas tidigare än från nyåret 1918.

Ridskolan
vid Ströms-
holm.

Jämte det inspektören för kavalleriet avgav ovan omförmälda utlåtande angående stuteriöverstyrelsens förslag till stuteri vid Ottenby, anförde han i skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 december 1915 angående ridskolan bland annat följande.

Inspektören
för
kavalleriet.

»Hingstdepåns skiljande från ridskolan har länge utgjort ett önskemål, ehuru realiserandet härav förut syntes omöjligt, dels på grund av kostnaderna för att i stället för hingstarna erhålla annat lämpligt undervisningsmaterial, dels och kanske framför allt på grund av svårigheten att erhålla stallutrymme för de hästar, som skulle ersätta hingstarna. Sedan nu ifrågasatts att flytta hingstdepån från Ströms-

holm, skulle stallfrågan med ens bliva löst, och då synas icke heller övriga ekonomiska hinder böra få stå i vägen för en synnerligen önskvärd reform.

För att fullt förstå denna synes nödvändigt att något beröra ridskolans uppkomst.

Ridskolan och hingstdepån hava i själva verket hittills varit intimt förenade med varandra. Första upprinnelsen till vår nuvarande ridskola uppstod därigenom, att kavalleriofficerare beordrades att tjänstgöra såsom dressörer av de vid hingstdepån befintliga hingstarna. Härigenom uppstod så småningom den nuvarande ridskolan. Sedan den tiden har emellertid skolan utvecklats till en undervisningsanstalt, där den fältmässiga ridningen i förening med den praktiska utbildningen till instruktör i ridning allt mera vunnit i betydelse. Den gamla traditionen om nyttan av hingstridningen har emellertid fortlevat, och allt fortfarande rida elever i allmänhet tvenne hingstar om dagen under vinterhalvåret. Även om detta givetvis är av ett visst värde för elevernas allmänna ridskicklighet, så torde det dock icke vara möjligt att numera med detta hästmateriel vinna, vad man åsyftat.

I allmänhet har man nog avsett, att dessa hingstar skulle så småningom utbildas till väl inridna skolhästar, vilka skulle så att säga vara elevernas lärare i skolridning och varigenom eleverna skulle lära sig, huru en väl riden häst skall gå och kännas. Dylika skolhästar finnas vid alla ridskolor av någon betydelse och äro nödvändiga såsom undervisningsmateriel. Utan dylika hästar kunna svårigen goda ridinstruktörer och goda remontdressörer utbildas, och detta leder i andra hand därtill, att såväl rekrytutbildningen som framför allt den viktiga remontdressyren vid kavalleriregementena bliver lidande.

Det har nu emellertid sedan flera år visat sig, att det icke varit möjligt att utbilda erforderligt antal av dessa hingstar till goda skolhästar och detta av flera skäl.

Först och främst äro dessa djur icke alla, ja icke ens flertalet, lämpade till att drivas till en högre dressyrgrad. De äro utvalda uteslutande ur *avelssynpunkt*, och till deras större eller mindre lämplighet till skolridning tages ej mera hänsyn än som ur avelssynpunkt kan synas nödigt.

Härtill kommer nu, att den tid, varunder dessa hingstar årligen verkligen dresseras, är synnerligen kort. Då ridskolans elever på hösten anlända till Strömsholm, är det stora flertalet av dessa ganska svaga i ridning, och det kan därför i början ej bliva något tal om att utföra något egentligt dressyrarbete på de kraftfulla, ofta grova hingstarna. Först fram i mars eller möjligen februari börja eleverna att bliva så pass färdiga i ridning, att de kunna få »tag» på hingstarna och bibringa dem dressyr. Men knappt har detta skett, förrän hingstarna lämna ridskolan. Redan i början av april utstationeras dessa, och ur uppfödarnas synpunkt är dessutom en ännu tidigare utstationering önskvärd. Under hela sommarhalvåret undan dragas hingstarna nu varje dressyrarbete. Den ridning, som då består dem, är vanligen endast skrittning av någon hästskötare eller dräng, och då hingstarna på sommaren återkomma till Strömsholm, har ridskolan — åtminstone förut — redan upphört. På hösten börjar sedan åter samma för hingstarna föga givande utbildningsarbete.

Det är påtagligt, att några fullgoda skolhästar under sådana förhållanden över huvud taget icke kunna erhållas av dessa hingstar. Endast genom ett alldeles särskilt energiskt personligt arbete av den lärare, vilken omhänderhaver skolridningen på hingstarna, kan dessas dressyr i någon mån hållas uppe.

Målet för hingstridningen — sådant detta borde vara — att lämna eleverna tillfälle att rida verkligt väl inridna hästar, kan sålunda för närvarande icke i erforderlig grad nås vid ridskolan.

Då dessa hingstar sålunda icke äro, vad de skulle vara, nämligen väl inridna skolhästar, är det vidare av mindre direkt värde för eleverna att lära sig rida dylika grova hästar, vilka äro av en helt annan typ än de hästar, vilka de i regel rida och vilka de sedermera vid regementena skola hava hand om.

Av det sagda torde sålunda framgå, att ett ersättande vid ridskolan av hingstdepåns hingstar med andra väl inridna skolhästar skulle för undervisningen vid denna skola vara av den största betydelse. Frågan torde vara av den vikt, att den icke längre låter sig undanskjutas, och synes därför böra vinna sin lösning i anslutning till det av stuteriöverstyrelsen föreslagna indragandet av Strömsholms hingstdepå.

Ersättandet av hingstarna med andra hästar torde böra ske så, att för ridskolan uppföres ett antal stambästar: »Ridskolans skolhästar». Antalet av dessa hästar borde för att utgöra full ersättning för hingstarna beräknas till två per elev och med hänsyn till någon ökning av det nuvarande elevantalet sålunda bestämmas till 60 stycken. — — — — — Man torde dock till att börja med bliva tvungen att stanna vid ett något lägre antal hästar och detta förnämligast ur synpunkten att kunna på ett tillfredsställande sätt dressera och underhålla dressyren av skolhästarna. Skola nämligen dessa hästar fylla sitt ändamål, måste fordringarna på dressyren ställas synnerligen högt. Jag anser därför, att antalet fullt dresserade skolhästar må inskränkas till 30.

Dessa hästar skulle, under förutsättning att de äro lämpliga för sitt ändamål, kvarstanna vid skolan ett flertal år.

Den första uppsättningen av dessa hästar skulle ske så, att ridskolan dels behölle sådana remonter, vilka enligt nu gällande bestämmelser dresserats vid skolan, dels erhöile dresserade hästar från kavalleriregementena, vilka för den minskning i remonter och stambästar, de härigenom måste vidkännas, skulle i stället ett år erhålla ökad remonterning. — — — — — Sedan den första uppsättningen väl erhållits, skulle den årliga förnyelsen av hästarna ske genom direkt remonterning till ridskolan, vilken alltså själv skulle ombestyrja dressyren.

Hästarna torde efter vid ridskolan avslutad tvåårig remontutbildning kunna beräknas kvarstanna vid skolan i medeltal i 5 år. Detta skulle förutsätta en årlig omsättning av 6 hästar, samt att hästarna vid i medeltal 11 år skulle lämna ridskolan.

Hela antalet nya hästar — inberäknat de för skolhästarnas ersättande avsedda remonterna — skulle alltså komma att uppgå till 42.

Ridskolans skolhästar, vilka, såsom nämnts, vid i medeltal 11 års ålder skulle lämna ridskolan, torde i allmänhet komma att ännu vara fullt brukbara, även om de icke lämpa sig för fortsatt bruk vid ridskolan som skolhästar. De hava under sin tjänstetid vid ridskolan icke utsatts för synnerligen ansträngande tjänstgöring och hava åtnjutit särskilt omsorgsfull vård. Det är sålunda all anledning att antaga, att dessa hästar väl komma att lämpa sig för fortsatt tjänstgöring vid armén, särskilt för äldre officerare, för vilka dessa hästars höga dressyrgrad och fullständiga lydnad komma väl till pass. Man kan tänka sig deras fortsatta användning antingen så, att de finge köpas av officerarna, då de sannolikt mycket väl skulle betinga minst sådana pris, att den fortsatta remonteringen av dessa hästar ekonomiskt vore

säkerställd, eller ock så att de överlämnades till infanteriet i stället för motsvarande antal av de hästar, som kavalleriet eljest skulle lämna. Huru denna del av frågan lämpligast bör ordnas synes emellertid först kunna avgöras i samband med övriga frågor rörande arméns beridenhet.

I detta sammanhang synes böra framhållas, att exempelvis vid ridskolan i Wien systemet med att låta skolhästarna genom försäljning så att säga remontera sig själva slagit synnerligen väl ut. Hästarna äro mycket begärliga och betinga sådana pris, att skolhäststallet därstädes för de genom försäljningen influtna medlen kunnat förse med år från år allt ädlare och bättre hästmateriel. — — — —

Genom uppsättande av dessa »Ridskolans skolhästar» skulle man vid mobilisering hava till förfogande ett antal av omkring 36¹⁾ fullgoda tjänstehäster, å vilka den till reservformationerna hörande officerspersonalen i de högre graderna skulle kunna göras beriden. Genom dessa hästar skulle exempelvis regements- och bataljonschefer vid icke mindre än 9 reservinfanteriregementen kunna göras verkligt *väl* beridna, en fördel, som med hänsyn till höjande av reservformationernas värde icke bör underskattas.

På grund af vad jag sålunda anført, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, att hingstarna å Strömsholm vid hingsdepanns förflyttning måtte vid ridskolan bliva ersatta med 42 stycken på ridskolans stat uppförda skolhästar.

I sammanhang med den genomgripande förändring beträffande ridskolan, som hingstarnas utbytande mot till samma skola hörande skolhästar innebär, synes, som jag redan anført, en del andra önskemål böra vinna sin lösning.

Dessa äro uppförande av en ny majorsbeställning vid fördelningskavalleriet och borttagande i stället af det nu utgående arvodet till chefen för ridskolan samt ridskolekursens förlängande till 11 månader.»

Kavalleriinspektören har därefter närmare utvecklat skälen för dessa ytterligare förslag samt framhållit, att förstnämnda åtgärd ur kostnadsynpunkt icke skulle innebära annan förändring, än att pension skulle kunna medfölja befattningen såsom chef för ridskolan, vilket nu icke är fallet.

Förlängningen af kursen från 10 till 11 månader skulle vid en samtidigt skeende omorganisation enligt det nu avgivna förslaget icke innebära någon nämnvärd kostnadsökning. Vad som förut stått hinderande i vägen för en dylik förlängning hade huvudsakligen varit ökningen i kostnad för civila hästskötare vid ridskolan, vilka enligt nu gällande stat åtnjöte lön per månad, varjämte arvoden för veterinären och läkaren ansetts böra höjas. Enligt det förslag till omorganisation af ridskolan, som nu föreläge, skulle de civila hästskötarna, vilka öfverflyttats från hingstdepan, ävensom veterinären och läkaren åtnjuta årslön från ridskolans stat. Kursens förlängande till 11 månader medförde sålunda med hänsyn härtill ingen kostnadsökning.

Beträffande omorganisationens genomförande har kavalleriinspektören i huvudsak anslutit sig till ett af chefen för ridskolan framlagt

¹⁾ Remonternä i andra utbildningsåret medräknade.

förslag. Enligt detta skulle av hingstdepåns personal för ridskolan tagas i anspråk redogöraren, veterinären, läkaren, fodermarsken, kusken, 18 stallbetjante och gårdsdrängen. En av stallbetjänterna skulle tjänstgöra som nattvakt. Vid hingstdepån vore nu anställda 24 stallbetjante och en nattvakt, men 6 av dessa samt nattvakten skulle år 1918 uppnå en ålder av 69—79 år, varför de borde pensioneras genom stuteriöverstyrelsens försorg. Kusken skulle visserligen år 1918 vara 60 år gammal, men torde ännu några år vara tjänstbar. Gårdsdrängen, vilken från hingstdepån åtnjöt avlöning i form av dagpenning, behövdes för skötseln av det markområde, som skulle övertagas jämte depån, nämligen omkring 10 hektar åker, 10 hektar äng och 4 hektar skogsmark. Kostnaderna för hästskötseln syntes kunna i en framtid nedbringas genom användande i ökad utsträckning av värnpliktiga hästskötare. Inalles har kavalleriinspektören beräknat årskostnaden för ridskolan, bestående av avlöningar, furage, bränsle, underhåll av byggnader och inventarier samt diverse andra omkostnader, till 101,672 kronor. Dessutom har för anskaffande av den första uppsättningen av 42 skolhästar och remonter beräknats 60,270 kronor och för sadel- och stallmundering 14,730 kronor eller tillhopa för en gång 75,000 kronor, vartill komme något mindre belopp för jordbruksinventarier för den från hingstdepån övertagna jorden.

Arméförvaltningen har i utlåtande häröver den 30 mars 1916 erinrat, att för närvarande vore 50 hingstar från depån disponibla för ridskolan, motsvarande 2 per elev, samt förklarat sig anse kavalleriinspektörens förslag om dessa hingstars ersättande med 30 skolhästar jämte 6 första årets och 6 andra årets remonter ändamålsenligt. Ridutbildningen skulle främjas genom att eleverna vid skolan finge redan vid utbildningens början rida verkligt väl inridna hästar. Dessutom skulle fördelar vinnas i fråga om möjligheten att göra vissa officerare beridna vid mobilisering. Mot kavalleriinspektörens förslag i fråga om sättet för anskaffande av dessa skolhästar har arméförvaltningen icke haft något att erinra. Mot beräkningen av engångskostnaderna för anskaffning av hästar och stallinventarier, 75,000 kronor, har icke något synts vara att anmärka.

*Arméförvalt-
ningen.*

Beträffande de årliga kostnaderna må, så vitt angår med hingstdepåns upphörande sammanhängande förhållanden, ur arméförvaltningens utlåtande anföras följande. Förslaget om överflyttande av redogöraren, veterinären, läkaren, fodermarsken, 18 stallbetjante och gårdsdrängen biträdades. Redogöraren, veterinären, fodermarsken och stallbetjänterna borde erhålla samma avlöningar, som de hittills åtnjutit, med inräknande

för redogöraren och veterinären av redan nu från ridskolan erhållna arvoden. Framdeles borde för veterinärvården inrättas en bataljonsveterinärbeställning samt redogörarens uppgifter anförtras åt en förvaltare vid intendenturkåren, varigenom kostnaderna skulle nedbringas. Läkarens arvode, nu 700 kronor från hingstdepån, 300 kronor från ridskolan och 400 kronor från Utnäslöts remontdepå, tillhopa 1,400 kronor, borde höjas till 2,400 kronor, varav 400 från nämnda remontdepå, eller tillhopa samma belopp som för bataljonsläkare. Gårdsdrängen borde erhålla lika lön med stallbetjänterna.

Något behov för ridskolan av en särskild kusk syntes ej förefinnas, enär förekommande kuskgörömål kunde ombesörjas av någon av de fast anställda stallbetjante. Arméförvaltningen har därför avstyrkt hans upptagande i ridskolans stat.

Kavalleriinspektörens beräkning över årskostnaderna hade upptagit bland annat 1,260 kronor till beklädnadsersättning åt viss betjäningpersonal. Dylik ersättning hade varit behöfelig, så länge två institutioner funnits å Strömsholm, för att skilja de olika personalgrupperna, men skulle nu bli onödig.

Därjämte har arméförvaltningen framhållit, att den i kavalleriinspektörens beräkning till 1,500 kronor upptagna posten till ålders-tillägg åt veterinären, redogöraren och fodermarsken icke behövde utgå med så stort belopp, ifall till veterinär och redogörare förordnades beställningshavare inom armén med vanlig avlöning. Vidare har posten bränsle ansetts kunna under vissa förutsättningar sänkas med 500 kronor.

Kavalleriinspektörens förslag om uppförande av en ny majorsbeställning i staten för fördelningskavalleriet med samma avlöningsbelopp som arvodet till chefen för ridskolan, vilket i stället skulle bortgå, samt om ridskolekursens förlängning till 11 månader hava tillstyrkts av arméförvaltningen, som vitsordat, att den sistnämnda förändringen icke skulle medföra några ökade kostnader, ifall avlöningen till veterinär, läkare och stallbetjante i allt fall utginge för helt år.

Arméförvaltningens förslag synes, med bortseende från ålderstillägg, medföra en årskostnad för ridskolan, oavsett majorsavlöningen, av omkring 96,900 kronor. För jämförelse med den nuvarande ridskolans kostnader, vilka, likaledes med bortseende från ålderstillägg, av arméförvaltningen uppgivits till 46,450 kronor, bör emellertid tilläggas förenämnda majorsavlöning, 7,355 kronor, varigenom kostnaden skulle uppgå till omkring 104,250 kronor eller omkring 57,800 kronor mer än den nuvarande.

Liksom vid framläggandet år 1913 av propositionen angående inrättande av statsstuteri vid Ottenby kräves icke heller nu något omedelbart beslut i personalfrågan. Densamma har emellertid stor betydelse för överblickande av organisationen och dennas kostnader och den har därför redan nu måst behandlas för utredningens fullständighets skull.

Såsom förut framhållits, underlättas frågan om Ottenbystuteriet avsevärt, därest nästan hela Strömsholmspersonalen kan övertagas av därvarande ridskola, som då skulle förses med särskilda skolhästar i stället för depåns hingstar samt även övertaga det av depån nu direkt disponerade området jämte byggnader. Från hästavelns synpunkt synes ingenting böra vara att erinra mot en sådan anordning, vilken genom den möjlighet den skulle bereda till tidigare utstationering av avelshingstarna tvärtom skulle lända aveln till stor fördel. Jag vill emellertid framhålla, att inrättandet av statsstuteriet är en förutsättning för Strömsholmsdepåns indragning, ty om Strömsholmshingstarna skola flyttas till Flyinge, måste där för dem beredas utrymme genom att därvarande unghingstuppfödning upphör, vilket sker genom att dylik uppfödning förlägges till Ottenby. Det måste alltså bestämt framhållas, att indragning av Strömsholmsdepån icke kan företagas såsom en åtgärd ensamt för sig.

Mot att det av Strömsholmsdepån nu disponerade området jämte byggnader överlämnas till ridskolan synes icke heller något hinder böra möta. Jag vill anmärka, att i detta område icke ingår egendomen Strömsvik, vilken för stuteriöverstyrelsens räkning är till den 14 mars 1924 utarrenderad till remonteringsstyrelsen. Arrendeinkomsten från denna egendom bör oberoende av depåns indragning fortfarande ingå till stuteriöverstyrelsen.

Vad den militära sidan av frågan om ridskolans omorganisation angår har chefen för lantförsvarsdepartementet meddelat, att han finner de i sådant hänseende anförda skälen särdeles beaktansvärda och att, ifall Ottenbystuteriets inrättande nu beslutas samt därvid förutsättes, att Strömsholmsdepån skall indragas, han anser proposition om ridskolans omorganisation böra föreläggas 1917 års riksdag.

Vad årskostnaderna för den omorganiserade ridskolan angår bör det naturligtvis vid en närmare granskning tillses, huruvida icke dessa kunna nedbringas under det av arméförvaltningen beräknade beloppet. Detta kan därför, enligt vad chefen för lantförsvarsdepartementet meddelat mig, anses såsom ett maximibelopp. Det lärers även enligt bemälda departementschefs mening böra tagas under övervägande, huruvida icke en besparing för statsverket skulle kunna framdeles ernås genom att

förena chefsskapet för remontdepån vid Utnäslöt med befattningen såsom chef för ridskolan.

Beträffande kostnaderna för den nya ridskolan bör det för övrigt icke lämnas ur sikte, att i stället utgifterna för den nuvarande hingstdepån vid Strömsholm komma att bortfalla. Den härav uppkommande utgiftsminskningen kan, på sätt jag senare kommer att omförmåla, beräknas till 75,500 kronor. Vidare vill jag nämna, att då ridskolans omorganisation i hög grad underlättar Ottenbystuteriets anläggning, jag anser det fullt befogat, att från de hästförsäljningsmedel, jag förut omnämnt, ett belopp av 75,000 kronor lämnas till bestridande av kostnaden för den första uppsättningen av hästar och inventarier, varigenom denna kostnad icke behöver belasta budgeten.

Det har föreslagits, att vid ridskolans omorganisation de vid Strömsholmsdepån nu anställda redogöraren, veterinären, läkaren, fodermarsken, 18 stallbetjante och gårdsdrängen böra överflyttas till ridskolans stat. Jag instämmer häri. De återstående 6 stallbetjänarna samt nattvakten, vilka alla komma att vid ingången av år 1918 uppnå en ålder överstigande vanlig pensionsålder, torde efter närmare utredning böra beredas pension. Då varken ridskolan eller Ottenbystuteriet uppgives hava behov av någon särskild kuskbefattning, lär det böra undersökas, huruvida åt den nuvarande kusken vid Strömsholm kan beredas någon annan lämplig anställning. Kan detta icke ske, torde någon pension böra tillerkännas honom.

Av den återstående personalen är beridaren föreslagen att överflyttas till Ottenby.

Vid Strömsholms hingstdepå finnes emellertid å övergångsstat anställd en skollärare med 600 kronor i lön, fri bostad, två kofoder, bränsle m. m. Angående denna befattnings upphörande och skolundervisningens fullständiga övertagande av Kolbäcks kommun hava i särskilt ärende vidlyftiga utredningar verkställts, senast av statskontoret i utlåtande den 26 mars 1915. Med avgörandet av detta ärende, som nu är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, torde böra anstå, till dess nu förevarande fråga avgjorts.

Vad därefter angår den för Ottenby erforderliga personalen, som alltså kan, under förutsättning av Strömsholmsdepåns indragning på nyss angivet sätt, organiseras alldeles oberoende av förut befintlig personal vid hingstdepåerna — beridaren undantagen, vilken dock är oundgängligen behövlig vid Ottenby — har stuteriöverstyrelsen nu vidtagit vissa inskränkningar i jämförelse med sitt förslag år 1912. Styrelsen har sålunda i stället för befattningen såsom veterinär uppfört ett arvode av 1,200 kronor, avsett att tillkomma distriktsveterinären i orten. Ehuru-

väl de skäl, som anförts av arméförvaltningens reservant, onekligen hava ett visst berättigande, synes mig den av stuteriöverstyrelsen förordade anordningen med veterinärvårdens handhavande böra åtminstone försöksvis tillämpas. Mot uteslutandet av befattningarna såsom kusk och stoöverskötare har jag icke något att erinra.

Chefens arvode är föreslaget till 6,000 kronor liksom å 1913 års proposition. Beridaren föreslås att bibehållas vid samma avlöningsförmåner, som han åtnjuter vid Strömsholm. Mot dessa förslag har jag icke något att erinra. För bokhållaren har nu föreslagits, att blott halva avlöningen skulle uppföras å stuteriets stat och resten utgå av jordegendomens medel. Då det här är fråga om en ordinarie tjänsteman, synes det mig icke lämpligt att låta en del av hans avlöning utgå från statsinkomster utanför staten. Såväl vid Strömsholm som vid Flyinge har hela avlöningen till bokhållaren uppförts å vederbörande depås stat. Motsvarande förfaringssätt torde böra iakttagas även i detta fall, även om jordbruket under eget bruk vid Ottenby blir jämförelsevis vida större än vid depåerna. Mot det totala avlöningsbeloppet, 2,700 kronor, vilket motsvarar den till de bägge depåbokhållarna nu utgående, anser jag mig icke kunna göra någon erinran.

Staten för tjänstemännen vid stuteriet skulle alltså enligt min mening erhålla följande utseende.

	Lön	Tjänstgöringspenningar.	Arvode	Summa.	
Chef	—	—	6,000	6,000	{ Av arvodet anses 4,000 kronor motsvara lön och 2,000 kronor tjänstgöringspenningar. Efter 5 år kan lönen höjas med 300 kronor och efter 10 år med ytterligare 300 kronor.
Beridare ¹⁾	1,500	1,200	—	2,700	
Bokhållare ²⁾	1,500	1,200	—	2,700	
Veterinär ³⁾	—	—	1,200	1,200	
Summa	—	—	—	12,600	

¹⁾ med skyldighet att vid stallskolan undervisa i ridning.

²⁾ » » » jämväl föra jordbruksräkenskaperna.

³⁾ » » » uppehålla djursjukvården vid jordegendomen.

Anm. Samtliga befattningshavare utom veterinären åtnjuta fri bostad samt bränsle.

Vad betjäningsspersonalen beträffar synes det härtill erforderliga beloppet lämpligen nu kunna i enlighet med stuteriöverstyrelsens förslag beräknas till 16,400 kronor förutom ålderstillägg.

Jordbruket
vid Ottenby.

En fråga, vari ganska olika meningar torde kunna råda, är den, som avser det blivande stuteriets förhållande till jordbruket vid Ottenby. Under det förra statsstuteriets tid var jordbruket förenat med stuteriet och lämnade under mitten av 1800-talet god avkastning. Detta gynnsamma förhållande ändrade sig emellertid och 1886 års kommitté kunde såsom ett av huvudskälen till det dåvarande otillfredsställande tillståndet angiva, att egendomens avkastning icke motsvarat beräkningarna. För att avhjälpa missförhållandet förordade kommittén, att jordbruket måtte utarrenderas liksom vid Strömsholm och Flyinge, varigenom egendomen enligt kommitténs övertygelse skulle lämna en vida större nettobehållning än dittills.

Stuteriöver-
styrelsen
1912.

Stuteriöverstyrelsen anförde år 1912 i detta ämne, att det för stuteriets tillbörliga och ekonomiska drift vore nödvändigt, att därmed vore förenad dispositionen av Ottenby kungsladugård med underlydande. Det vore dock samtidigt av stor vikt att tillse, det Ottenbydomänen bleve brukad fullt rationellt, och att avkastningen komme att motsvara egendomens värde. I detta avseende hade mycket funnits att anmärka under den tid, då Ottenby senast varit upplåtet till stuteri. Ett viktigt skäl, som då framställdes mot stuteriets bibehållande, hade varit, att jordbruksdriften på Ottenby icke allenast icke lämnat någon vinst, utan att fast hellre staten under vissa år varit nödsakad att tillskjuta medel för att täcka uppkomna förluster. Under den tid, domänen varit utarrenderad, hade det emellertid visat sig, att arrendatorn utan svårighet kunnat betala ett arrende av 11,060 kronor om året. Jordbruket borde alltså kunna lämna avsevärd vinst, om det rätt bedreves.

. Då det emellertid icke kunde förutsättas, att stuterichefen skulle äga förmåga eller ens hava tid att vid sidan av stuteriet sköta ett tidsenligt jordbruk, ansågo stuteriöverstyrelsen, att för sådant ändamål borde anställas en fackutbildad och praktiskt duglig förvaltare, som skulle er hålla befogenhet att, enligt för honom av styrelsen utfärdad instruktion, driva lantbruket å Ottenby under överinseende av stuterichefen. Någon avlöning för en sådan befattningshavare eller för den övriga personal, som skulle erfordras för egendomens skötsel, hade ej uppförts i lönestaten, utan syntes dessa och liknande utgifter böra utgå direkt från domänens avkastning. De av jordbruket inflytande inkomsterna samt över huvud taget hela den i samband med domänen stående förvaltningen syntes böra särskilt bokföras utan sammanblandning med stuteriets räkenskaper. Stuteriets bokhållare borde emellertid handhava även jordbruksräken-

skaperna. Nettoöverskottet av jordbruket borde få av stuteriöverstyrelsen som hittills disponeras.

Departementschefen yttrade härom år 1913, att det vid första påseende kunde ifrågasättas, om icke åtminstone någon del av egendomen borde fortfarande utarrenderas, samt erinrade, att 1886 års kommitté vid sin beräkning rörande ett stuteri därstädes med 100 moderston förutsatt, att huvuddelen av åkerarealen m. m. skulle utarrenderas. Stuteriöverstyrelsen hade emellertid — yttrade departementschefen vidare — med styrka framhållit, att det vore ett oeftergivligt villkor, att hela egendomen disponerades av stuteriet. Han hade inhämtat, att detta delvis berodde på de ändrade uppfödningssättet rörande ädla unghästar, speciellt i fråga om utfodringen, som numera omfattades av sakkunniga på detta område. Under det att fordom dessa hästar sommartiden lämnades att så gott som sköta sig själva på betesmarkerna, ansåges nu saftigt tillskottsfoder av grönfoder böra givas, och för detta foders producerande krävdes en betydlig åkerareal. Utan jordbruk med tillhörande besättning av nötkreatur skulle även gårdens inkomstmöjligheter icke kunna fullt utnyttjas, särskilt icke betesmarkerna. Det syntes även skola bli fördelaktigare för stuteriet att självt å åkern i största möjliga grad producera erforderliga kvantiteter av hö, havre, halm m. m. än att köpa dessa produkter av en arrendator eller från annat håll. Departementschefen anslöte sig till dessa synpunkter, varvid han emellertid ville framhålla nödvändigheten av att jordbruket sköttes fullt ekonomiskt, så att tillfredsställelse avkastning erhöles. Uppfyllandet av detta oeftergivliga krav avhänge i väsentlig grad därpå, att den närmaste ledningen komme att ligga i lämpliga händer. Det syntes kunna antagas, att avkastningen i förening med de av jordbruket för stuteriet vunna fördelarna borde kunna icke oväsentligt överstiga dåvarande arrendebeloppet, 11,060 kronor. Frågan om utrotande eller åtminstone reduktion av hjortstammen borde upptagas till förnyad prövning i sammanhang med närmare föreskrifter rörande kungsgårdens disposition.

Departements-
chefen
1913.

Jordbruksutskottet yttrade, att vad lantbruket anginge, skulle egendomens utarrendering otvivelaktigt tillföra kronan större inkomster, än som kunde förväntas ske vid lantbrukets förenande med stuteriet. Med hänsyn till att lantbruket avsetts skola inriktas speciellt på att tillgodose stuteriets behov samt sålunda i sin mån utgöra en förutsättning för själva avelsarbetet, ansåg emellertid utskottet, att lantbruket borde, på

Jordbruks-
utskottet
1913.

sätt förslaget innebure, i sin helhet läggas till stuteriet; och fann utskottet det härvid välbeträkt, att, såsom stuteriöverstyrelsen föreslagit, vid lantbruket anställdes en fackutbildad och praktiskt duglig förvaltare.

Angående vad som i detta ämne förekom vid överläggningen i riksdagens kamrar år 1913 samt i anledning av 1914 års motioner har förut i korthet redogjorts.

*Stuteriöver-
styrelsen
1915.*

Under erinran, att under ärendets behandling år 1913 i riksdagens kamrar anfördes, att föreningen av jordbruket vid Ottenby med stuteriet otvivelaktigt skulle medföra nedgång av det förra, har stuteriöverstyrelsen i sin skrivelse den 3 september 1915 anført, att styrelsen ej kunde dela denna uppfattning. Tvärtom ansåge styrelsen, att all anledning funnes att förmoda, det lantbruket å Ottenby under en praktisk och erfaren jordbrukares ledning komme att skötas på ett för staten förmånligare sätt än av en arrendator.

I alla händelser vore det ett oeftergivligt villkor för stuteriets bestånd, att detsamma bedreves i samband med ett väl skött jordbruk. Anledningen till det stundom mindre gynnsamma resultatet av föregående hästuppfödning å Ottenby hade huvudsakligen varit den ringa fodertillgången under gräsbetestiden, varigenom de unga djuren icke alltid nått önskvärd utveckling. Denna brist kunde avhjälpas endast på det sätt, att från egendomen lämnades grönfoder, luzern och andra foderämnen, som under växttiden icke kunde erhållas annorlunda än från eget jordbruk.

Vidare vore det för stuteriet av stor vikt att hava tillgång till jordbrukets dragare för den årliga skötseln av betesvallarna ävensom för transporter av foder m. m.

Slutligen kunde anföras, hurusom erfarenheten givit vid handen, att gräsbeten, som år efter år utnyttjades av blott ett djurslag, småningom försämrades, i det att allt större områden lämnades orörda av djuren. För vidmakthållandet av betena vore det därför en absolut nödvändighet att kunna omväxla med andra djurslag.

*Departements-
chefen.*

I denna fråga delar jag samma uppfattning, som min företrädare i ämbetet uttalade år 1913. De av stuteriöverstyrelsen nu omförmälda omständigheterna giva ytterligare stöd åt denna åsikt. Jag vill särskilt framhålla, att kännedomen om en rationell betesskötsel under de senaste åren gjort stora framsteg inom vårt land. Någon svårighet att förbättra betena, i den mån detta kan vara behöfligt, förefinnes icke, vilket må

anmärkas gent emot reservantens i arméförvaltningen betänkligheter. Jag vill även betona, att en av de grundläggande förutsättningarna för dylik skötsel är betesmarkens användning för såväl nötboskap som hästar. Ävenså är jag fullt ense med stuteriöverstyrelsen i fråga om nödvändigheten att bereda hästarna under gräsbetestiden tillskott av saftigt grönfoder. För dettas producerande kräves oavvisligen tillgång till eget jordbruk. Då ett jordbruk icke kan inriktas på produktionen av blott ett eller annat slag av grödor utan måste för att bibehållas i full växtkraft och ge tillfredsställande avkastning läggas i cirkulationsbruk, följer härav, att för produktion av de alster, främst grönfoder av skilda slag, som direkt krävas för den stora hästbesättningens och särskilt unghästarnas behov och som icke gärna kunna anskaffas genom inköp, kräves en ganska stor åkerareal. Även om stuteriets hela behov av hö, havre och halm skulle, oaktat transportkostnaderna och beroendet av växlande priskonjunkturer, kunna fördelaktigt anskaffas på annat sätt, anser jag de nu angivna omständigheterna avgörande för att stuteriet bör ha tillgång till ett tillräckligt stort eget jordbruk. Stuteriets behov måste nämligen i detta fall gå före andra hänsyn. En avsevärd fördel med det egna jordbruket är, att därifrån erhålles dragkraft till stuteriets många fodertransporter och andra körslor, bland annat för betenas förbättrande, vilken dragkraft eljest måst av stuteriet särskilt betalas. På grund av lantbruksbyggnadernas beskaffenhet och läge synes det icke lämpligen låta sig göra att utan kostsamma nybyggnader undantaga någon del av egendomen för utarrendering, utan torde densamma bära i sin helhet drivas direkt av stuteriet.

I likhet med min företrädare och jordbruksutskottet år 1913 fäster jag emellertid största vikt vid, att den person, som får den närmaste ledningen av jordbruket, är fullt kompetent att på ett ekonomiskt gynnsamt sätt sköta detsamma under iakttagande av de speciella krav, som ställas därå.

Stuteriöverstyrelsen beräknade år 1912 anläggningskostnaden för stuteriet till 604,550 kronor, därav 225,050 kronor för byggnader, 20,000 kronor för vattenledning, 5,000 kronor för inventarier för stuteriet, 100,000 kronor för kreatur och andra inventarier för jordbruket, rörelsekapital för detta, utförande av grundförbättringar m. m. samt 254,500 kronor för inköp av hästar till stuteriet. Styrelsen hade tänkt sig, att de nuvarande byggnaderna och även kvarstående lämningar efter de brandskadade husen skulle i största möjliga utsträckning komma till använd-

Anläggnings-
kostnader.

Stuteriöver-
styrelsen
1912.

ning. Vad beträffade vattenledningen, innefattande jämväl vattentorn med motor, anförde styrelsen, att behovet därav vid en anläggning sådan som den nu ifrågakvarande vore i ögonen fallande. Särskilt vid Ottenby hade man en dyrköpt erfarenhet om nödvändigheten att vidtaga alla de skyddsåtgärder mot eldfara, som vore möjliga.

Överintendentsämbetet
1913.

Överintendentsämbetet överlämnade med utlåtande den 28 mars 1913 av arkitekten greve S. Cronstedt upprättade ritningar jämte beskrifningar och kostnadsberäkningar till de erforderliga ny- och ombyggnaderna. Av dessa handlingar inhämtas följande.

Den gamla stallbyggnaden skulle iordningställas till stall för moderston, unghästar och föl. Tjänstemännens förra ladugård skulle inredas till stall för fullåriga hästar, sjukstall, vagnbodar m. m. Logbyggnaden skulle delvis inredas till stall för stambeskällarna och i övrigt fortfarande användas till loge. Den södra flygeln skulle anordnas till bostad åt bokhållaren samt kontorsutrymmen och den norra till bostad åt beridaren samt tvättstuga, varjämte å vindarna till bägge flyglarna skulle anordnas rum för tillfälliga besökande. Vissa andra äldre byggnader skulle repareras till bostäder för sex stallbetjante, jordbruksarbetare och extra personal. Därjämte erfordrades nybyggnader bestående av en bostadsbyggnad för veterinären och en för jordbruksförvaltaren samt nio bostadsbyggnader av växlande storlek för den återstående personalen vid stuteriet och lantbruket.

Dessa byggnadsarbeten och kostnaden för desamma äro sammanförda i nedanstående tabell:

Nybyggnader för stuteriet.

1 bostad för veterinär.....	kr. 10,500: —
1 » » {stoöverskötare	» 9,000: —
1 » » {stoskötare	» 9,000: —
1 » » {fodermarsk	» 9,000: —
1 » » {kusk	» 9,000: —
5 bostäder » stallbetjante à 6,300: —	» 31,500: —
	kr. 60,000: —

Oförutsedda utgifter, ritningar, tillsyn

m. m., cirka 10 procent..... » 6,000: — kr. 66,000: —

Ombyggnader och reparationer för stuteriet.

Gamla stallarna	kr. 127,000: —	
F. d. tjänstemännens ladugård	» 13,200: —	
Logbyggnaden	» 11,000: —	
Södra och norra flyglarna	» 7,800: —	
Äldre byggnaders reparation till bostäder för sex stallbetjante och extra personal	» 2,000: —	
Oförutsedda utgifter, ritningar, tillsyn m. m., cirka 12 procent	» 19,000: —	kr. 180,000: —

Nybyggnader för lantbruket.

1 bostad för jordbruksförvaltare	kr. 10,500: —	
1 » » {slöjdare	» 9,000: —	
1 » » {smed	» 6,000: —	
1 » » rättare	» 25,500: —	
Oförutsedda utgifter, ritningar, tillsyn m. m., cirka 10 procent	» 2,500: —	kr. 28,000: —

Ombyggnader och reparationer för lantbruket.

Äldre byggnaders reparation till bostäder för 16 jordbruksarbetare	kr. 3,200: —	kr. 3,200: —
	Summa	kr. 277,200: —

Överintendentsämbetet framhöll, att den av stuteriöverstyrelsen förut beräknade kostnadssumman för byggnadsarbeten, 225,050 kronor, alltså måst höjas med 52,150 kronor.

Departementschefen förklarade sig anse de av överintendentsämbetet framlagda ritningarna, vilka uppgjorts efter ett av chefen för stuteriöverstyrelsen avlämnat program, vara praktiska och ändamålsenliga och utvisa, att byggnaderna komme att på ett tillfredsställande sätt fylla sitt ändamål samtidigt som onödiga prydnader och omkostnader undvikits. Att byggnadskostnaden ökats berodde, enligt vad departementschefen inhämtat, delvis därpå, att under det stuteriöverstyrelsens förslag innehållit, att de nya bostadsbyggnaderna skulle uppföras av

*Departements-
chefen 1913.*

trä, överintendentsämbetets förslag avsåge deras uppförande av sten. Denna ändring syntes innebära avsevärda fördelar. Departementschefen ansåg sig icke kunna tillstyrka någon nedsättning i den av ämbetet beräknade kostnadssumman.

Mot de beräknade kostnaderna för vattenledning, inventarier vid stuteriet och anskaffning av uppsättning av avelsston hade han ingen erinran att göra.

Det återstående kostnadsbeloppet, 100,000 kronor, var avsett att användas med 20,000 kronor till inköp av nötkreatur, 20,000 kronor till inköp av arbetshästar, 3,000 kronor till uppsättning av får och svin, 18,000 kronor till inköp av inventarier, däribland lokomobil och tröskverk, 10,000 kronor till inköp av utsäde och foder m. m., 10,000 kronor till grundförbättringar, såsom torrlägningsarbete, kostnad för gödselmedel m. m., 4,000 kronor till skogsplantering, ersättning till avträdaren för gräs- och höstsädessådd m. m. samt 15,000 kronor till driftkapital. Stuteriöverstyrelsen hade ansett särskilt driftkapital erforderligt, enär jordbruket redan från början påkallade åtskilliga utgifter, såsom för löner, vedbrand, arbetskostnader m. m., men några inkomster av jordbruket icke vore att påräkna förrän under hösten eller vintern.

Då egendomens avkastning huvudsakligen vore avsedd att förbrukas för stuteriets behov, ansåg emellertid departementschefen icke större nötkreatursbesättning böra hållas därstädes än som erfordrades för personalens förseende med mjölk och för ett ekonomiskt utnyttjande av egendomen, i den mån detta icke kunde ske genom de där uppställda hästarna. Vad grundförbättringar och skogsplanteringar anginge, syntes dessa arbeten till väsentlig del kunna ske småningom och bestridas av egendomens avkastning. Vad driftkapitalet beträffade, vore det visserligen erforderligt, att medel funnes tillgängliga till bestridande av vissa utgifter, intill dess inkomst av jordbruket erhöles; dock syntes knappast så stort belopp, som styrelsen beräknat, behöva särskilt anvisas till driftkostnader. Han fann av dessa skäl det till 100,000 kronor upptagna anslaget kunna minskas till 75,000 kronor.

Inalles skulle sålunda enligt departementschefens beräkning organisationskostnaderna bliva följande:

Byggnadsarbeten	kr. 277,200: —
Vattenledning	» 20,000: —
Inköp av hästar	» 254,500: —
Inventarier till stuteriet	» 5,000: —
» m. m. till lantbruket	» 75,000: —
	kr. 631,700: —

För dessa kostnaders bestridande kunde disponeras ett belopp av 44,000 kronor, utgörande återstående brandskadeersättning för byggnader å Ottenby. Alltså skulle erfordras anslag å 587,700 kronor.

Detta belopp blev också, såsom förut nämnts, av Kungl. Maj:t äskat såsom anslag av riksdagen.

Jordbruksutskottet förklarade sig icke hava något annat att erinra i nu förevarande hänseenden, än att utskottet vid granskning av ritningarna till bostadsbyggnader funnit det mindre lämpligt att, på sätt föreslagits, uthus sammanbyggdes med själva boningshusen. — Detta skulle dock i verkligheten blott ske i fråga om vedbodarna och avträden, under det att övriga uthus skulle byggas fristående.

*Jordbruks-
utskottet 1913.*

Stuteriöverstyrelsen har i sin skrivelse den 3 september 1915 beträffande de behöfliga byggnadsföretagen framhållit, att på grund av utelämnandet ur personalförslaget av veterinär, kusk och en stoskötare nu kunnat uteslutas bostadsbyggnad för veterinär, beräknad till 10,500 kronor, och en av de till 9,000 kronor beräknade nya bostadsbyggnaderna, varjämte på grund av dessa reduktioner kostnaden för oförutsedda utgifter synts kunna sänkas med 2,000 kronor. I övrigt har styrelsen följt överintendentens förslag och beräkningar. Byggnadskostnaderna hava alltså nedbringats med 21,500 kronor till 255,700 kronor. Vattenledningskostnaden upptages fortfarande till 20,000 kronor. Inköpskostnaden för hästar till stuteriet har nu beräknats i enlighet med den förut vid redogörelsen för planen för stuteriet meddelade tablån till 200,000 kronor gent emot 254,500 kronor år 1913. För inventarier vid stuteriet beräknas fortfarande 5,000 kronor. För inventarier, rörelsekapital m. m. vid jordbruket har stuteriöverstyrelsen ansett det av styrelsen år 1912 beräknade beloppet, 100,000 kronor, erforderligt. Inalles uppgå enligt denna beräkning anläggningskostnaderna till 580,700 kronor, varav, då 44,000 kronor kunna tagas av brandstodsmedel, skulle krävas anslag å 536,700 kronor. Härav behöfdes 436,700 kronor under första året, eller hela beloppet med undantag av de 100,000 kronor, som vore avsedda till stoinköp under andra året.

*Stuteriöver-
styrelsen 1915.*

Styrelsen har framhållit, att denna beräkning utvisar 51,000 kronors lägre anläggningskostnad än enligt 1913 års proposition.

Med anledning av de utav motionärerna vid 1914 års senare riksdag gjorda uttalandena i byggnadsfrågan har stuteriöverstyrelsen i en till mig ingiven P. M. anfört följande:

»Motionärerna vid 1914 års senare riksdag hava antagit, att den av stuteriöverstyrelsen till 127,000 kronor beräknade kostnaden för de gamla stallarnas ombyggnad skulle kunna nedbringas till omkring 70,000 kronor, om de nuvarande murarna till grunden nedtoges och nya murar av betong återuppfördes. Det synes dock sannolikt, att användandet av de gamla murarna bör ställa sig mera ekonomiskt. Stuteriöverstyrelsens förslag är upprättat av fackkunnig person samt av överintendentsämbetet granskat och med mindre ändringar godkänt. Då motionärernas uttalande i frågan ej åtföljes av kostnadsberäkningar eller närmare anvisningar, huru de ifrågavarande arbetena skulle utföras, sakna de den betydelse, som de i annat fall möjligen kunnat hava.

Att, såsom motionärerna föreslagit, i »en sammanhängande länga» förlägga tio bostäder för gift stallpersonal, torde av många skäl ej kunna förordas. Utom att ett dylikt byggnadssätt otvivelaktigt medför ökad eldfara, så är det jämväl förenat med större risk vid utbrott av epidemier m. m. Den största olägenheten ligger dock i de dagliga obehag, som för personalen måste föranledas av att tio familjer på detta sätt trängas tillsammans i ett hus. Efter dagens arbete vill varje familj tillbringa sin fritid i lugn och ro inom eller i närheten av sin bostad, så vitt möjligt ostörd av alltför närboende grannar. Det växande intresset för trädgårds-skötsel och de fördelar av många slag, som äro förenade därmed, göra det önskvärt, att varje familj på landet får sin täppa omedelbart intill och helst omkring sin bostad. Det av motionärerna föreslagna byggnadssättet omöjliggör detta. Förhållandena på landet tala ej heller för uppförande av tvåvåningshus som arbetarbostäder. Ur bekvämlighetssynpunkt äro de olika våningarna ej likställda.»

*Departement-
schefen.*

Stuteriöverstyrelsens nu framlagda beräkning av anläggningskostnaderna giver mig icke anledning till erinran. Även om vid byggnadernas uppförande några ändringar skulle kunna göras för kostnadernas minskande, bör beaktas, att prisen på byggnadsmaterialier under den senaste tiden stigit, och därför torde det icke vara rådligt att beräkna någon reduktion av den totala byggnadssumman. Den i propositionen år 1913 beräknade nedsättningen med 25,000 kronor i kostnaden för anskaffande av kreatur, jordbruksinventarier m. m. torde ej nu kunna vidhållas med hänsyn till de ökade prisen å de kreatur och varor, som skulle anskaffas med dessa medel.

Jag anser alltså anläggningskostnaden böra, efter avdrag för ovanberörda brandstodsmedel, beräknas till 536,700 kronor.

*Driftkost-
nader.*

*Stuteri-
överstyrelsen
1912.*

Beträffande driftkostnaderna för stuteriet hänvisade stuteriöverstyrelsen i sin skrivelse den 15 november 1912 till en vid skrivelsen fogad bilaga. Av densamma framgick, som jag redan nämnt, huru nettokostnaderna beräknades skola successivt stegras, för att under femte året nå sin

kulmen med ungefär 95,000 kronor och därefter genom ökade inkomster för försålda hästar åter minskas, tills de under åttonde året skulle stanna vid ett belopp av omkring 68,300 kronor för år räknat. Styrelsen erinrade emellertid, att enär den största i driftkostnaderna ingående posten vore utgifterna för foder åt hästarna, beräkningen av dessa kostnader allenast vore approximativ och att verkliga beloppen komme att bli i hög grad beroende av foderprisen.

Styrelsen, vilken då, som nämnt, föreslog, att en mindre hingst-depå skulle bibehållas vid Strömsholm, hade beräknat att, om styrelsen fortfarande finge disponera de då till hästavelns befrämjande anvisade tillgångarna, det skulle bli möjligt att uppehålla stuteriet och hingst-depåerna samt bestrida övriga utgifter under de sju första åren från och med stuteriets inrättande, varefter en ökning av statsanslaget med 30,000 kronor skulle erfordras. Förklaringen härtill låge däri, att överskott kunde förväntas uppstå under de första åren, då Ottenbystuteriet ännu icke nått sin fulla utveckling, men Strömholmsdepån redan minskats.

Enligt en senare ingiven, av departementschefen meddelad tablå beräknade stuteriöverstyrelsen, att sagda överskottsmedel skulle räcka i elva år, men framhöll tillika, att denna beräkning vore mycket osäker och att på grund av möjligen behövliga inköp av dyrbarare avelsdjur dessa medel kunde bli förbrukade tidigare.

Då dessa beräkningar liksom departementschefens år 1913 i detta ämne gjorda uttalanden grundade sig på den förutsättningen, att Strömholmsdepån skulle bibehållas i viss inskränkt omfattning, och alltså icke äro direkt jämförbara med det nuvarande förslaget, torde jag ej behöva omförmäla dem vidlyftigare än nu skett.

I sin skrivelse den 3 september 1915 har nu stuteriöverstyrelsen beträffande kostnaderna för stuteriets drift under anläggningstiden och till dess organisationen blivit fullständigt genomförd hänvisat till en skrivelsen åtföljande bilaga B med därtill hörande tabeller. Av densamma framginge, att utgifterna, efter avdrag av inkomsterna för översflyttade eller försålda hästar, skulle komma att uppgå till 63,537 kronor 86 öre, då stuteriet nått sin fulla utveckling, varvid dock borde erinras, att kostnaderna för ålderstillägg åt personalen kunde periodvis något ökas.

Slutsumman av driftkostnaderna vore omkring 5,000 kronor lägre än de i styrelsens föregående förslag beräknade driftkostnaderna vid motsvarande tidpunkt. Minskningen i kostnaderna skulle hava blivit än större, om icke styrelsen måst beräkna en högre kassationsprocent

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml. 152 häft. (Nr 174.)

för hästarna och till följd därav för ersättande av avgången en större årlig hästbesättning än förut. Förändringarna i sättet för stuteriets remontering medförde nämligen, såsom förut framhållits, att hästmaterialet till en början icke kunde beräknas bli så homogent, som om inköpen skett från utlandet, vadan utgallringen måste bli större. Denna olägenhet vore dock av övergående beskaffenhet, och så småningom borde kassationen bland de yngre hästarna kunna väsentligen nedbringas, varigenom indirekt skulle följa möjlighet att minska hästantalet och därigenom även foderkostnaderna, som utgjorde den drygaste delen av stuteriets utgifter.

Samtliga kostnadsberäkningar grundade sig å *normala* pris.

Under de första åren, innan ännu Ottenbystuteriet nått sin fulla utveckling, syntes å de under anslagstiteln »hästavelns förbättrande» tillgängliga medlen — oberäknat den del av statsanslaget, som vore avsedd för premiering av hästar — skola uppstå ett avsevärt överskott, som dock mer än väl vore behöfligt för inköp av avelshingstar, innan ännu sådana kunde utgå från Ottenby, men sedermera sjönke överskottet i betydlig grad.

Den av styrelsen åberopade bilagan B torde här böra återgivas i något förändrad uppställning.

År	K o s t n a d f ö r						Summa kostnad	Avgår in- komst för överflyttade eller sålda hästar	Åter- stående netto- kostnad
	avlöning	be- klädnad	bränsle	foder	remon- tering	under- håll			
1917	3,891.67	147.52	485.90	9,604.83	—	—	14,129.92	—	14,129.92
1918	19,950.—	488.76	2,335.85	38,120.38	—	5,000	65,894.99	6,000	59,894.99
1919	23,841.67	728.52	2,815.50	55,279.25	6,000	5,000	93,664.94	7,200	86,464.94
1920	24,833.33	793.07	2,926.80	62,275.67	10,000	5,000	105,828.87	32,800	73,028.87
1921	26,833.33	903.71	3,117.60	66,994.55	—	5,000	102,849.19	39,000	63,849.19
1922	28,250.—	995.94	3,276.60	68,615.32	—	5,000	106,137.86	42,600	63,537.86

De i denna tablå upptagna summorna för avlöning, beklädnad, bränsle och foder grunda sig på utförliga beräkningar rörande behovet under varje år. Avlöningarna äro beräknade med iakttagande av sannolika ålderstillägg. Bränslet, som uteslutande består av barrved med undantag av mindre mängder antracit för chefen, bokhållaren och beridaren, är beräknat till pris av kronor 5.30 för kubikmeter barrved och kronor 3.50 för hektoliter antracit. Foderprisen äro upptagna per

kilogram till 11.4 öre för havre, 11 öre för kli, 6.3 öre för hö och 3.4 öre för halm. Remonteringskostnaden avser inköp av 3 fölston under år 1919 och 5 fölston under år 1920 enligt den förut återgivna planen för stuteriet.

För att den totala kostnaden för stuteriöverstyrelsen, stuteriet och depåerna må kunna bedömas har jag från nämnda styrelse erhållit följande tablå.

År	Tillgång vid årets början	Inkomster	Summa tillgångar under året	Utgifter (löpande)			I n k ö p				Summa utgifter	Tillgång vid årets slut
				Stuteriöverstyrelsen, Strömsholm och Flyinge	Ottenby netto	Summa	Hingstföls till Flyinge	Hingstar från Ottenby	Hingstar från annat håll	Kostnad		
1917	—	251,960	251,960	219,500	14,130	233,630	15	—	—	15,000	248,630	3,330
1918	3,330	251,960	255,290	144,000	59,895	203,895	15	—	—	15,000	218,895	36,395
1919	36,395	251,960	288,355	144,000	86,465	230,465	15	—	—	15,000	245,465	42,890
1920	42,890	251,960	294,850	144,000	73,029	217,029	—	5	2	35,000	252,029	42,821
1921	42,821	251,960	294,781	144,000	63,849	207,849	—	6	2	40,000	247,849	46,932
1922	46,932	251,960	298,892	144,000	63,538	207,538	—	6	3	45,000	252,538	46,354
1923	46,354	251,960	298,314	144,000	58,600	202,600	—	7	8	75,000	277,600	20,714
1924	20,714	261,960	282,674	144,000	53,600	197,600	—	8	7	75,000	272,600	10,074
1925	10,074	261,960	272,034	144,000	48,600	192,600	—	9	6	75,000	267,600	4,434
1926	4,434	261,960	266,394	144,000	43,600	187,600	—	10	5	75,000	262,600	3,794
1927	3,794	261,960	265,754	144,000	43,600	187,600	—	10	5	75,000	262,600	3,154

Till förklaring av denna tablå torde jag böra meddela följande.

Inkomsterna, för åren 1917—1923 beräknade till 251,960 kronor, bestå av den del av reservationsanslaget till hästavelns förbättrande, som icke är avsedd till hästpremieringen, samt av inkomster från stuteri- och depåegendomarna. Nämnda del av statsanslaget höjdes vid 1914 års förra riksdag, i samband med att inkomsterna från nästan hela Strömsholmsegendomen och stora delar av Flyingedomänen framtogs stuteriöverstyrelsen, med 78,350 kronor till 209,400 kronor. Från Strömsholm beräknas nu allenast 4,500 kronor såsom arrendeinkomst från ovan nämnda till monteringsstyrelsen till den 14 mars 1924 utarrenderade egendom Strömsvik. Från Flyinge upptages en inkomst av 27,000 kronor enligt depåchefens beräkning, innefattande kronor 11,342.34 i

kontanta arrenden, kronor 11,312.80 i värde av arrendespannmål och -foder samt resten för depåns egen skörd m. m. Av Ottenby beräknas en inkomst av 11,060 kronor, motsvarande det nuvarande arrendet.

De löpande utgifterna upptaga i sin första kolumn dels stuteriöverstyrelsens utgifter, beräknade till 20,000 kronor (dennas stat uppgår till 14,800 kronor, vartill komma ålderstillägg och resekostnader), dels utgifterna för Flyinge och dels för år 1917 även utgifterna för Strömsholmsdepån. Depåernas utgifter hava nu upptagits till högre belopp än i 1913 års proposition, beroende på att man då utgick från medeltalen för vissa förflutna år men nu följt depåchefernas beräkningar över de framtida kostnaderna. Det nu använda beräkningssättet bör göra kalkylen säkrare, enär vid detsamma kunnat tagas viss hänsyn till numera inträdda prisförändringar. Kostnaderna för Strömsholm upptagas för år 1917 till 94,500 kronor, varefter denna depå skulle upphöra. För Flyinge beräknas för år 1917 en kostnad av 105,000 kronor men för följande år, då Strömsholmshingstarna överflyttats dit, 124,000 kronor.

För att betydelsen i ekonomiskt avseende av Strömsholmsdepåns indragning må framträda, böra de beräknade resultaten av de bägge depåernas rörelse under å ena sidan året 1917 och å andra sidan följande år jämföras. Utgifterna för Strömsholm och Flyinge beräknas under år 1917 tillhoppa till 199,500 kronor, under det att för senare år utgifterna för Flyinge ensamt upptagas till 124,000 kronor. Inkomsterna beräknas i vartdera fallet till 31,500 kronor. Nettokostnaden blir sålunda resp. 168,000 och 92,500 kronor. Skillnaden mellan dessa belopp är 75,500 kronor, vilket belopp alltså representerar den av Strömsholmsdepåns indragning uppkommande utgiftsminskningen, vilken är en indirekt följd av Ottenbystuteriets inrättande.

Kostnaderna för Ottenby äro i ovanintagna kalkyl beräknade enligt stuteriöverstyrelsens förut återgivna beräkning i bilagan B. Kalkylen är nu genomförd ända till och med år 1927, men den minskning i utgifter, som inträder för Ottenby från och med år 1923, beror uteslutande på, att antalet därifrån levererade hingstar beräknas komma att ökas, och motsvaras av ökad kostnad under rubriken: inköp. När det levererade hingstantalet från och med år 1926 enligt beräkningen stannat vid 10, antagas årskostnaderna för Ottenby bliva konstanta.

Bland utgifterna förekomma vidare kostnader för inköp, dels under de tre första åren av hingstföl, nu beräknade à 1,000 kronor varje i stället för 800 kronor år 1913, dels ock därefter av hingstar. Kostnaden för de hingstar, som övertagas från Ottenby, har tillgodoförts Ottenby såsom inkomst, och denna post är blott en bokföringsåtgärd mellan

ifrågavarande bägge kolumner. De från annat håll inköpta hingstarna representera däremot en ren utgift för staten, som man får hoppas skall kunna åtminstone till någon del komma de enskilda hästuppfödarna inom landet till godo.

Från dessa utgångspunkter visar kalkylen, att under de första åren skulle uppstå ett överskott, vilket år 1923 åter skulle nedgå på grund av att det då inträdande behovet av hingstinköp i väsentligt ökad omfattning för ersättandet av avgångna äldre hingstar. Därest icke ökade inkomster erhållas från och med år 1924, skulle rörelsen därefter årligen visa brist. Denna antages dock ej bliva större, än att den skulle kunna täckas med en inkomstökning av allenast 10,000 kronor, såsom tabellen ock utvisar. Det bör emellertid anmärkas, att kalkyler för så lång tid framåt, som här är fallet, naturligtvis måste vara mycket osäkra, men jag kan icke finna, att det är sannolikare, att en eventuell avvikelse skall gå i ogynnsam riktning än tvärtom. Såsom en åtgärd i betryggande riktning vill jag framhålla, att stuteriöverstyrelsen nu beräknat en maximileverans från Ottenby av allenast 10 hingstar för år mot 12 i 1913 års kalkyl.

Om man enligt förestående tablåer beräknar, att totala årskostnaden för Ottenbystuteriet efter erhållen full utveckling skulle bliva det av stuteriöverstyrelsen för år 1922 till 106,137 kronor 86 öre upptagna bruttobeloppet, samt därifrån avdrager av styrelsen för samma år jämväl beräknad inkomst för sålda ston, kastrade hingstar och årsfö, tillhoppa 12,600 kronor, återstår ett belopp av omkring 93,500 kronor, vilket kan anses motsvara kostnaden för de av stuteriet levererade hingstarna. Dessas årliga antal skulle, såsom ovan visats, kunna vid inträdda konstanta förhållanden beräknas till 10, och kostnaden bleve då omkring 9,350 kronor för hingst. Detta pris torde näppeligen kunna anses vara för högt, särskilt i jämförelse med de pris, som redan nu betalas för avelshingstar av så hög kvalitet, som dessa böra innehava på grund av härstamning, rationell uppfödning och skarp utgallring. Dessa hingstar böra ju för övrigt vara speciellt lämpade för svenska förhållanden, vilket är en förmån, som icke gärna kan överskattas.

Denna beräkning kan emellertid sägas vara för stuteriet alltför ogynnsam. Hela omkostnaden bör nämligen ej läggas enbart på de levererade hingstarna. Stuteriets ändamål var ju även att genom försäljning av stoföl framkalla en ensartad stostam och därigenom befordra avelns konsolidering. Redan 1886 års kommitté hade ögonen öppna för en dylik gynnsam inverkan av ett stuteri, men fann densamma då kunna ernås blott i mycket ringa grad, beroende dels på stuteriets obe-

tydliga omfattning och dels på den låga kvaliteten av dess hästbesättning. Helt annorlunda bör förhållandet bliva vid det större och av förstklassiga avelsdjur uppsatta stuteri, som nu skulle ifrågakomma. Den omständigheten att en icke ringa del av stomaterialet, som tillföres lantbeskällarna, kommer att leda sitt ursprung från Ottenby på grund av fölförsäljningarna därifrån, bidrager att lägga en fast grundval för framarbetandet av en ensartad, lämplig halvblodstyp, och detta är en mycket värdefull del av resultatet av stuteriets verksamhet.

**Organisa-
tionens
genom-
förande.**

*Stuteriöver-
styrelsen
1915.*

Beträffande organisationens genomförande har stuteriöverstyrelsen i förenämnda skrivelse den 3 september 1915 anført, att under år 1917 borde nybyggnads- och reparationsarbetena för stuteriets och lantbrukets behov äga rum samt hästinköpen taga sin början. Tills vidare syntes icke någon annan fast anställd personal behöva antagas än bokhållaren samt tre stallbetjänter, för att omhändertaga de hästar, som inköptes på försommaren. Den 24 oktober samma år beräknades ytterligare fyra stallbetjänter böra anställas.

Med ingången av år 1918 syntes chefen för stuteriet samt beridaren böra inträda i tjänst. Ordningen för tillsättandet av vidare erforderlig personal framginge av en vid skrivelsen fogad tabell. År 1922 beräknades stuteriet hava nått sin fulla utveckling.

Med erinran att de för tjänstemännen vid statens hingstdepåer gällande avlöningsstater äro fastställda av Kungl. Maj:t med riksdagen, varemot Kungl. Maj:t ensam beslutat rörande staterna för hingstdepåernas betjante, har stuteriöverstyrelsen, som antoge, att enahanda ordning komme att tillämpas vid eventuellt fastställande av erforderliga stater för Ottenby-stuteriet, hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva:

att Ottenby kungsladugård med underlydande måtte från den 14 mars 1917 överflyttas från domänstyrelsens till stuteriöverstyrelsens omedelbara vård och förvaltning;

att å nämnda domän måtte få upprättas ett statsstuteri för omkring 100 moderston och 5 stambeskällare och i övrigt anordnat i huvudsaklig överensstämmelse med ovan angivna plan;

att den av styrelsen föreslagna avlöningsstaten måtte från och med den 1 januari 1917 tillämpas för de vid stuteriet anställda tjänstemännen;

att ifråga om åtnjutande av de i denna stat upptagna avlöningsförmåner samt i fråga om rätt för omförmälda tjänstemän till fri bostad och vedbrand samt en mindre trädgård ävensom beträffande deras rätt

till pension enahanda villkor och bestämmelser måtte lända till efterrättelse, som de för tjänstemännen vid statens hingstdepåer för närvarande gällande;

att, vid bifall härtill, den för tjänstemännen vid Strömsholms hingstdepå fastställda staten måtte från och med den 1 januari 1918 upphöra att vara gällande; samt

att avkomsten av Ottenby kungsladugård med underlydande fortfarande såsom hittills måtte få av stuteriöverstyrelsen disponeras;

ävensom att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen, att vid bifall till vad ovan hemställets, för anläggning av ett stuteri å Ottenby bevilja ett anslag av 536,700 kronor och därav på extra stat för år 1917 anvisa 436,700 kronor.

I fråga om den ordning, i vilken arbetena för stuteriets anläggning böra genomföras samt personalen anställas, har jag icke något att erinra mot stuteriöverstyrelsens förslag.

*Departements-
chefen.*

Såsom jag i början anförde, synas de medel, som influtit och ytterligare komma att inflyta till statsverket i samband med under senare tid medgivna hästexporter, kunna tagas i anspråk för bestridande av stuteriets anläggningskostnader. Enligt från statskontoret inhämtad uppgift utgöra dessa, i ämbetsverket under benämning »hästförsäljningsmedel» inestående medel för närvarande tillhopa något över 543,000 kronor. Då nyssnämnda anläggningskostnader utöver tillgängliga brandstodsmedel beräknats till 536,700 kronor, lämna alltså dessa medel full tillgång därtill. För övrigt skola ju kostnaderna icke gäldas förr än under åren 1917 och 1918 och det kan beräknas, att ett belopp, vida överstigande det nu inestående, skall inflyta genom den nu pågående nya hästexporten.

Någon inverkan på det ordinarie reservationsanslaget till hästavelns förbättrande skulle alltså stuteriets inrättande på nu föreslaget sätt och under förutsättning av Strömsholmsdepåns indragning i varje fall icke utöva under de närmaste åren. Måhända blir framdeles en mindre höjning, här förut beräknad till 10,000 kronor från och med år 1924, nödvändig. Även detta skulle dock kunna undvikas, därest erforderligt belopp av de ytterligare hästexportmedel, som komma att inflyta, får användas för dessa utgifters mötande. Jag har för avsikt att snarast återkomma till detta ämne.

Vad stuteriöverstyrelsens särskilda hemställanden vidkommer, vill jag erinra, att då Ottenby egendom för närvarande är anslagen till stuteriavseendets behov, något beslut av riksdagen icke, såsom stuteri-

överstyrelsen ifrågasatt, torde erfordras för att detta förhållande skall fortfara. Ej heller fordras riksdagens medverkan för att egendomen skall ställas under stuteriöverstyrelsens omedelbara vård och förvaltning utan torde det tillkomma Kungl. Maj:t att besluta härom. Domänstyrelsens befattnings med egendomen avser allenast dess utarrendering m. m. för stuteriiväsendets räkning, men egendomen ingår icke i statens domäners fond.

Att nu fastställa avlöningsstat och avlöningsvillkor för tjänstemännen vid Ottenby att tillämpas från och med år 1917, ehuru väl allenast bokhållaren skulle anställas under samma år och väl icke tidigare än från den 14 mars, då jordegendomen skulle övertagas för det blivande stuteriets räkning, synes knappast lämpligt. Härmed torde böra anstå till nästa års riksdag liksom även med beslut om Strömsholmsdepåns upphörande från och med år 1918. Bokhållaren synes kunna under år 1917 anställas mot arvode och naturaförmåner enligt den av mig föreslagna staten.

Till Ottenbystuteriets inrättande bör emellertid riksdagens bifall inhämtas likasom till hästförsäljningsmedlens användande till anläggningskostnadernas bestridande.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen medgiva,

dels att å Ottenby kungsladugård med underlydande må upprättas ett statsstuteri för omkring 100 moderston och 5 stambeskällare samt i övrigt anordnat i huvudsaklig överensstämmelse med här ovan av mig angiven plan;

dels ock att för bestridande av kostnaderna för stuteriets anläggning må av de i statskontoret inestående hästförsäljningsmedel tagas i anspråk ett belopp av högst 536,700 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga... till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Curt Rohlieb.